МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра економічної політики, маркетингу та бізнес-аналітики

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему «Економіка територіальних громад України в умовах війни»

Здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня
ІІ курсу, групи ЕМРМ-24-1
спеціальності 051 «Економіка»;
освітня програма «Економіка міста та регіону»

підпис — **Воскобойника Нікіти Анатолійовича**

Науковий керівник:

підпис — **Юр'єва Поліна Борисівна**
кандидат економічних наук, доцент

Керівник освітньо-професійної програми

підпис — **Скорик Марина Олегівна**,
кандидат економічних наук, доцент

Допущено до захисту за рішенням кафедри економічної політики, маркетингу та бізнес аналітики, протокол від «12» 01 2026 р. № 7

підпис — **Паянок Тетяна Миколаївна**
кандидат економічних наук, доцент

Ірпінь – 2026

Реєстрація № 72 (номер) 21.01.26. (дата) (підпис завідувача лаб. кафедри)

Результат перевірки до захисту, на доопрацювання (20.01.26 дата) (ініціали, прізвище нау керівника)

Результат захисту 90 (оцінка) 4.02.26р. (дата захисту)

Голова комісії (підпис) І.В. Охрімєнко (ініціали, прізвище)

Члени комісії (підпис) М.О. Скорик (ініціали, прізвище)

(підпис) П.М. Гісемок (ініціали, прізвище)

(підпис) П.Б. Юрєва (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1. Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	30		16.01.26
2. Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	5		
3. Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		
4. Рецензент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	45		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10	10		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	20		
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	10		
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	45		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**	90		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
90	A	5	4.02.26	Охрімєнко Т. Скрипак М. Тюленєв В. Жукєва П. Гелецкий К.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет **податкової справи, обліку та аудиту**
Кафедра **економічної політики та сталого розвитку**
Спеціальність **051 «Економіка»**
Освітньо-професійна програма **«Економіка міста та регіону»**

Затверджую
Завідувач кафедри
економічної політики та
сталого розвитку
_____ **М.О. Скорик**
«23» 10 2024 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувачу вищої освіти

Воскобойника Нікіти Анатолійовича

прізвище, ім'я, по-батькові студента в родовому відмінку

1.Тема кваліфікаційної (випускної) роботи: «Економіка територіальних громад України в умовах війни», затверджена наказом ректора від 21.12.2023 р. № 1717.

2.Строк здачі закінченої роботи: 16.01.2026 р.

3. Мета роботи: дослідження теоретичних засад, аналіз та діагностика сучасного економічного стану та виявлення проблематики функціонування економіки територіальних громад в умовах війни, а також розробка практичних рекомендацій та шляхів зміцнення їхньої економічної стійкості й інструментів повоєнного відновлення.

Об'єкт дослідження: процес функціонування та розвитку економічної системи територіальних громад України в умовах воєнного стану та збройної агресії.

Предмет дослідження: сукупність теоретичних засад, методичних підходів та практичних інструментів забезпечення економічної стійкості, фінансової спроможності та соціального розвитку територіальних громад в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

4. Вихідні дані до роботи: законодавчі та нормативно-правові акти, спеціальні періодичні джерела, офіційні статистичні дані, аналітичні звіти, наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних вчених.

5. Перелік графічного матеріалу: рисунки та таблиці за темою кваліфікаційної (випускної) роботи.

6. Зміст кваліфікаційної (випускної) роботи: Вступ, Розділ 1. Теоретико-методичні основи функціонування економіки територіальної громади в умовах війни, Розділ 2. Аналіз та діагностика економічного стану територіальних громад в умовах воєнного стану, розділ 3. Шляхи зміцнення економічної спроможності та стратегічного розвитку територіальних громад у період воєнного стану та повоєнного відновлення, Висновки, Список використаних джерел, Додатки.

7.Календарний план виконання роботи:

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів робот	
		За планом	Фактичн
1	Вибір теми, вивчення літературних джерел та складання плану роботи	до 23.10.2024	20.10.24
2	Підготовка розділу роботи та подання його керівнику	до 09.01.2026	09.01.25
2.1	перший розділ	до 15.04.2025	14.10.25
2.2	другий розділ	до 27.06.2025	27.06.25
2.3	третій розділ	до 25.11.2025	25.11.25
2.4	вступ і висновки	до 09.01.2026	07.01.26
3	Попередній захист роботи	20.01.2026	20.01.26
4	Отримання відгуку керівника роботи	до 16.01.2026	16.01.26
5	Отримання зовнішньої рецензії	до 20.01.2026	20.01.26
6	Допуск до захисту завідувача кафедри	21.01.2026	21.01.26
7	Захист кваліфікаційної роботи	06.02.2026	04.02.26

8. Дата видачі завдання: «23» 10 2024 р.

9.Керівник кваліфікаційної роботи _____ П.Б.К
(підпис) ініціали, пр

10. Гарант освітньо-професійної програми _____ М.О.С
(підпис) ініціали, пр

11.Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Н.А. Воскоб
(підпис) ініціали, пр

«Економіка терит

Мета роботи поля
діагностиці сучасного е
функціонування економік
розробці практичних рек
стійкості й інструментів п

Завданнями роботи
функціонування економ
охарактеризувати понятт
системі національної ек
потенціалу та добробуту
та діагностику економічн
стану; оцінити фінанс
територіальних громад
соціальної стабільності
територіальних громад
зміцнення економічно
територіальних громад у

Предметом дослід
підходів та практичних
фінансової спроможност
умовах воєнного стану та

Об'єктом дослідж
економічної системи те
стану та збройної агресії

Базою досліджен
Одеська, Харківська, В
відповідальністю «ФУД

За результатами
зміцнення економічне
територіальних громад у

Одержані результ
самоврядування та регі
стратегій сталого розви

онання етапів роботи	
	Фактично
	20.10.24
	09.01.25
	14.10.25
	27.06.25
	25.11.25
	07.01.26
	20.01.26
	16.01.26
	20.01.26
	21.01.26
	04.02.26

П.Б. Ю
ініціали, пр

М.О. С
ініціали, пр

А. Воскоб
ініціали, пр

АНОТАЦІЯ

«Економіка територіальних громад України в умовах війни»

тема кваліфікаційної роботи

Мета роботи полягає в дослідженні теоретичних засад, аналізі та діагностиці сучасного економічного стану та виявленні проблематики функціонування економіки територіальних громад в умовах війни, а також розробці практичних рекомендацій та шляхів зміцнення їхньої економічної стійкості й інструментів повоєнного відновлення.

Завданнями роботи є: проаналізувати теоретико-методичні основи функціонування економіки територіальної громади в умовах війни; охарактеризувати поняття економіки територіальної громади та її місце в системі національної економіки; дослідити методи оцінки економічного потенціалу та добробуту населення територіальної громади; провести аналіз та діагностику економічного стану територіальних громад в умовах воєнного стану; оцінити фінансову спроможність та ресурсне забезпечення територіальних громад в умовах воєнних викликів; здійснити моніторинг соціальної стабільності та рівня забезпечення добробуту мешканців територіальних громад в умовах воєнних викликів; сформувати шляхи зміцнення економічної спроможності та стратегічного розвитку територіальних громад у період воєнного стану та повоєнного відновлення.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних засад, методичних підходів та практичних інструментів забезпечення економічної стійкості, фінансової спроможності та соціального розвитку територіальних громад в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Об'єктом дослідження виступає процес функціонування та розвитку економічної системи територіальних громад України в умовах воєнного стану та збройної агресії.

Базою дослідження виступає: Київська, Львівська, Дніпровська, Одеська, Харківська, Вінницька міські ради та товариство з обмеженою відповідальністю «ФУДІ-КЕЙТЕРИНГ».

За результатами дослідження сформульовані висновки та шляхи зміцнення економічної спроможності та стратегічного розвитку територіальних громад у період воєнного стану та повоєнного відновлення.

Одержані результати можуть бути використані органами місцевого самоврядування та регіональними органами виконавчої влади при розробці стратегій сталого розвитку, програм повоєнного відновлення та інструментів

підвищення фінансової спроможності територіальних громад в умовах воєнних викликів.

Кваліфікаційна робота містить 70 сторінок, 13 таблиць, 2 рисунка, список використаних джерел з 61 найменування та 5 додатків.

Ключові слова: територіальна громада, економіка територіальної громади, економічна стійкість, воєнний стан, повоєнне відновлення, фінансова спроможність, соціальна стабільність, економічний потенціал, стратегічний розвиток, ресурсне забезпечення.

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2025-2026.

Рік захисту роботи: 2026.

ABSTRACT

«Economy of Ukraine's Territorial Communities under Wartime Conditions»

Topic of the Qualification Work

The purpose of the study is to investigate the theoretical foundations, analyze and diagnose the current economic state, and identify the problematic aspects of the functioning of territorial communities' economies under wartime conditions, as well as to develop practical recommendations and pathways for strengthening their economic resilience and instruments for post-war recovery.

The objectives of the study are: to analyze the theoretical and methodological foundations of the functioning of a territorial community's economy during wartime; to characterize the concept of a territorial community's economy and its role within the national economic system; to research methods for assessing the economic potential and welfare of the territorial community's population; to conduct an analysis and diagnostics of the economic state of territorial communities under martial law; to evaluate the financial capacity and resource provision of territorial communities amidst wartime challenges; to monitor social stability and the level of welfare provision for residents of territorial communities under wartime challenges; to formulate ways to strengthen economic capacity and strategic development of territorial communities during the period of martial law and post-war recovery.

The subject of the study is a set of theoretical principles, methodological approaches, and practical tools for ensuring the economic resilience, financial capacity, and social development of territorial communities under martial law and during post-war recovery.

The object of the study is the process of functioning and development of the economic system of Ukraine's territorial communities under conditions of martial law and armed aggression.

The research base consists of: Kyiv, Lviv, Dnipro, Odesa, Kharkiv, and Vinnytsia City Councils, and the Limited Liability Company «FOODIE-CATERING».

Based on the results of the study, conclusions and pathways have been formulated to strengthen the economic capacity and strategic development of territorial communities during the period of martial law and post-war recovery.

The obtained results can be utilized by local self-government bodies and regional executive authorities in the development of sustainable development strategies, post-war recovery programs, and instruments for enhancing the financial capacity of territorial communities amidst wartime challenges.

The qualification work consists of 70 pages, 13 tables, 2 figures, a list of references with 61 titles, and 5 appendices.

Keywords: territorial community, economy of the territorial community, economic resilience, martial law, post-war recovery, financial capacity, social stability, economic potential, strategic development, resource provision.

Year of completion: 2025-2026.

Year of defense: 2026.

ЗМІСТ

стор.

ВСТУП 9

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УМОВАХ ВІЙНИ 12

1.1. Поняття економіки територіальної громади та її місце в системі національної економіки 12

1.2. Методи оцінки економічного потенціалу та добробуту населення територіальної громади 18

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ДІАГНОСТИКА ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 24

2.1. Оцінка фінансової спроможності та ресурсного забезпечення територіальних громад в умовах воєнних викликів 24

2.2. Моніторинг соціальної стабільності та рівня забезпечення добробуту мешканців територіальних громад в умовах воєнних викликів 37

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТА СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ 48

ВИСНОВКИ 54

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 58

ДОДАТКИ 64

ВСТУП

Актуальність теми. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну кардинально змінило соціально-економічні умови функціонування держави та її адміністративно-територіальних одиниць. В умовах війни економіка територіальних громад зазнає значних руйнувань, стикається з гуманітарними викликами, переміщенням населення та бізнесу, що критично впливає на їхню фінансову стійкість та здатність забезпечувати життєдіяльність громадян.

Саме тому дослідження економіки територіальних громад в умовах воєнного стану набуває особливої актуальності. Воно дозволяє ідентифікувати ключові проблеми, виявити фактори, що впливають на економічну стійкість громад, та розробити ефективні механізми адаптації й відновлення. Існуючі виклики вимагають пошуку нових підходів до управління місцевими фінансами, мобілізації внутрішніх ресурсів, залучення інвестицій та координації зусиль центральної влади і місцевого самоврядування для забезпечення сталого розвитку України на шляху до перемоги та у повоєнний період. Отже, є необхідність у виявленні та аналізі шляхів підвищення економічної спроможності територіальних громад в умовах безпрецедентних загроз.

Стан і ступінь розробки проблеми в науковій літературі. Питання економічного розвитку та фінансової стійкості територіальних громад в умовах воєнного стану досліджувались зокрема такими вітчизняними науковцями, як Варченко О. М., Гавкалова Н. Л., Максимчук М. В., Мокій А. І., Олексюк Г. В., Попадинець Н. М., Шульц С. Л., Шуст О. А. тощо.

При цьому, у зв'язку з динамічною зміною безпекової ситуації у 2022–2025 роках, й досі існує потреба в поглибленому дослідженні та удосконаленні проблемних питань адаптації економічних моделей громад до тривалої війни, пошуку інструментів зміцнення їхньої ресурсної бази та розробки стратегій повоєнного відновлення.

Метою дослідження є дослідження теоретичних засад, аналіз та діагностика сучасного економічного стану та виявлення проблематики

функціонування економіки територіальних громад в умовах війни, а також розробка практичних рекомендацій та шляхів зміцнення їхньої економічної стійкості й інструментів повоєнного відновлення.

Визначена мета дослідження зумовила потребу вирішення наступних *завдань:*

- проаналізувати теоретико-методичні основи функціонування економіки територіальної громади в умовах війни;

- охарактеризувати поняття економіки територіальної громади та її місце в системі національної економіки;

- дослідити методи оцінки економічного потенціалу та добробуту населення територіальної громади;

- провести аналіз та діагностику економічного стану територіальних громад в умовах воєнного стану;

- оцінити фінансову спроможність та ресурсне забезпечення територіальних громад в умовах воєнних викликів;

- здійснити моніторинг соціальної стабільності та рівня забезпечення добробуту мешканців територіальних громад в умовах воєнних викликів;

- сформувати шляхи зміцнення економічної спроможності та стратегічного розвитку територіальних громад у період воєнного стану та повоєнного відновлення.

Об'єктом дослідження є процес функціонування та розвитку економічної системи територіальних громад України в умовах воєнного стану та збройної агресії.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних засад, методичних підходів та практичних інструментів забезпечення економічної стійкості, фінансової спроможності та соціального розвитку територіальних громад в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Методи дослідження. У процесі дослідження теоретико-методичних основ функціонування економіки територіальних громад було застосовано методи аналізу, синтезу та наукової абстракції для уточнення понятійного

апарату. У процесі оцінки методів визначення економічного потенціалу та добробуту населення було використано системний та формально-логічний методи.

Для проведення аналізу та діагностики фінансової спроможності, ресурсного забезпечення та соціальної стабільності територіальних громад в умовах воєнного стану було застосовано статистико-економічний аналіз, метод порівняння, а також таблично-графічний метод для наочного представлення результатів моніторингу.

При обґрунтуванні шляхів зміцнення економічної спроможності та стратегічних напрямів повоєнного відновлення громад було використано метод моделювання, прогностичний метод та метод наукової візуалізації. При написанні висновків був застосований метод узагальнення для формування підсумкових результатів дослідження.

База дослідження – Київська, Львівська, Дніпровська, Одеська, Харківська, Вінницька міські ради та товариство з обмеженою відповідальністю «ФУДІ-КЕЙТЕРИНГ» (далі – ТОВ «ФУДІ-КЕЙТЕРИНГ»).

Новизна одержаних результатів полягає у комплексному обґрунтуванні теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо забезпечення економічної стійкості територіальних громад в умовах воєнного стану та тривалої безпекової невизначеності.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УМОВАХ ВІЙНИ

1.1. Поняття економіки територіальної громади та її місце в системі національної економіки

Територіальна громада як суб'єкт економічних відносин постає як первинна ланка місцевого самоврядування та складне соціально-економічне утворення, що володіє правосуб'єктністю щодо володіння, користування та розпорядження ресурсами місцевого значення. Її економічна природа базується на положеннях статей 142-143 Конституції України, які закріплюють за громадою право на об'єкти комунальної власності, кошти місцевих бюджетів, землю та природні ресурси. У системі господарських зв'язків громада виступає як колективний власник, що реалізує свої економічні інтереси через виборні органи, набуваючи статусу суб'єкта публічного права з ознаками господарської самостійності.

У контексті чинного законодавства, зокрема Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», територіальна громада кваліфікується як активний учасник ринкових відносин, здатний до створення комунальних підприємств, установ та організацій. Вона виступає замовником суспільних послуг та інвестором у розвиток місцевої інфраструктури, що дозволяє розглядати її як специфічного суб'єкта господарювання. Економічна активність громади спрямована на капіталізацію власних активів та створення сприятливого бізнес-клімату для залучення зовнішніх інвестицій на підпорядковану територію.

Фінансова автономія територіальної громади закріплена Бюджетним та Податковим кодексами України, які визначають її як самостійну ланку бюджетної системи з власними джерелами доходів у вигляді місцевих податків та зборів. Важливою складовою її правосуб'єктності є право на міжмуніципальне співробітництво згідно із Законом України «Про співробітництво

територіальних громад», що дає змогу об’єднувати ресурси з іншими громадами для реалізації спільних інфраструктурних проектів. Таким чином, на нашу думку, територіальна громада є цілісним економічним організмом, що поєднує управлінські функції з господарською ініціативою задля підвищення рівня добробуту населення.

У науковій літературі можна зустріти різні підходи до трактування поняття «економіка територіальної громади», ключові з них подано в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Теоретико-методологічні підходи до трактування поняття «економіка територіальної громади» у вітчизняному та зарубіжному науковому дискурсі

Тип вчених	Прізвище вченого/джерело	Сутність визначення
Вітчизняні	Т. Сахно	Система економічних відносин, що виникають у процесі формування та використання ресурсного потенціалу громади для забезпечення її життєдіяльності та регіонального зростання
	Л. Беновська	Цілісне утворення, що характеризується єдністю соціальної спільноти, суб’єкта місцевого самоврядування та базової ланки адміністративно-територіального устрою
	Д. Тітов	Організаційно-економічний механізм, що поєднує державне регулювання децентралізації та внутрішні стратегії розвитку для зростання фінансового потенціалу території
	Наукова школа ІРД НАНУ	Сукупність локальних ринків, об'єктів комунальної власності та інструментів фіскальної децентралізації, спрямованих на самозабезпечення громади
	Концепція сталого розвитку територіальних громад	Синергія дій бізнесу, влади та громади, спрямована на інклюзивне зростання, створення робочих місць та екологічну безпеку локальної території
Іноземні	J. Gibson-Graham (Community Economies)	Простір співіснування, де люди домовляються про умови своєї взаємодії, використовуючи різноманітні форми власності, фінансів та праці (не лише капіталістичні)
	E. Blakely / R. Milano (Community Economic Development)	Процес, у якому соціальний розвиток та формування соціального капіталу ставляться в центр економічних трансакцій для створення нових можливостей у межах конкретного сусідства

Джерело: систематизовано на основі [1-7].

Враховуючи вищенаведене, на нашу думку економіка територіальної громади – це комплексна, відкрита, соціально-орієнтована система локалізованих економічних відносин, що виникають між органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання та мешканцями у процесі ефективного використання наявного ресурсного потенціалу (включаючи матеріальні, фінансові, людські та інституційні активи) з метою забезпечення сталого розвитку, підвищення фінансової самодостатності та максимізації суспільного добробуту на відповідній адміністративно-територіальній одиниці.

Економічна архітектура територіальної громади у 2025 році функціонує як багатогранна екосистема, структурний базис якої формують муніципальний сектор, приватне підприємництво та домогосподарства (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Економічна архітектура територіальної громади.

Джерело: побудовано за даними [8].

Муніципальний сектор, представлений органами місцевого самоврядування та комунальними підприємствами, відіграє роль інституційного регулятора та гаранта соціальної стабільності. Його економічна суб'єктність реалізується через управління об'єктами комунальної власності та акумуляцію фінансових ресурсів для створення суспільних благ, що не забезпечуються ринком. Взаємодія муніципалітету з іншими секторами базується на наданні

якісних публічних послуг та формуванні стратегічного вектору розвитку, що створює необхідні умови для відтворення людського капіталу та функціонування господарських одиниць.

Приватне підприємництво у цій тристоронній структурі виступає головним генератором економічної активності та основним джерелом наповнення доходної частини місцевого бюджету. У системі внутрішніх взаємозв'язків бізнес виконує функцію трансформатора локальних ресурсів у додану вартість, забезпечуючи попит на працю та інноваційне оновлення території. Відносини між підприємницьким сектором і муніципалітетом у сучасних умовах трансформуються у формат партнерства, де через інструменти публічно-приватного співробітництва та місцеві податкові стимули громада залучає приватний капітал в інфраструктурні проєкти, отримуючи натомість стійке економічне зростання.

Домогосподарства як третій елемент системи є ключовим суб'єктом, що поєднує ролі основного споживача, постачальника трудових ресурсів та первинного інвестора. Їхній фінансовий потенціал, що реалізується через сплату податку на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО), є фундаментом бюджетної спроможності громади, а їхній споживчий попит визначає ємність локального ринку для малого та середнього бізнесу. Зв'язок домогосподарств із муніципальним сектором ґрунтується на принципі прямої залежності: рівень добробуту мешканців та їхня готовність залишатися в громаді прямо корелюють із ефективністю використання бюджетних коштів для забезпечення безпеки, освіти та соціального захисту.

Синергія зазначених елементів формує цілісний економічний цикл громади, де ефективність функціонування кожної ланки визначає загальну конкурентоспроможність території. Муніципальний сектор створює правове та інфраструктурне поле, приватний сектор наповнює його ресурсами, а домогосподарства забезпечують систему інтелектуальним капіталом.

В умовах триваючого воєнного стану, ця синергія набуває критичного значення для забезпечення виживання та стійкості тилу. Якість цих зв'язків

дедалі більше залежить від рівня цифровізації управління та прозорості розподілу ресурсів, що є запорукою мінімізації корупційних ризиків та оперативного реагування на безпекові виклики. Це дозволяє громаді трансформуватися у самодостатній економічний організм, здатний не лише до сталого відтворення за рахунок власного внутрішнього потенціалу, але й до ефективної підтримки Сил оборони та швидкого відновлення зруйнованої інфраструктури.

Децентралізація влади в Україні стала фундаментальним чинником трансформації системи управління, радикально змінивши парадигму функціонування місцевого самоврядування. Замість радянської моделі «виконавця бюджету», де громада виступала лише пасивним ретранслятором централізовано розподілених ресурсів, відбувся перехід до статусу «самостійного господарника». Це підтверджується наданням органам місцевого самоврядування реальних важелів впливу на формування власної дохідної бази, розширенням повноважень у сфері просторового планування та управління комунальним майном, що створило умови для конкуренції за інвестиційний капітал.

Ключовим аспектом перетворення територіальної громади на суб’єкта господарювання є фінансова автономія, яка стимулює пошук внутрішніх резервів росту. У статусі самостійного господарника громада змушена впроваджувати інструменти стратегічного маркетингу територій, оптимізовувати податкове навантаження та розвивати муніципально-приватне партнерство. Таким чином, децентралізація перетворила бюджет громади з кошторису утримання установ на інвестиційний інструмент, де кожна витрачена одиниця ресурсу має працювати на примноження локального добробуту та соціального капіталу.

Перехід територіальних громад до моделі самостійного господарювання висуває нові вимоги до їхньої інституційної спроможності, оскільки набута автономія автоматично підвищує рівень відповідальності місцевої влади за виклики зовнішнього середовища. У сучасних реаліях статус суб’єкта

економічних відносин потребує не лише навичок ефективного адміністрування ресурсів, а й готовності до функціонування в умовах перманентної неочевидності. Саме тому концепція стійкості стає логічним та необхідним продовженням децентралізації: якщо реформа надала громадам інструменти для розвитку, то стійкість забезпечує збереження цих здобутків і безперебійність господарських процесів навіть під впливом масштабних воєнних шоків.

У контексті воєнних шоків концепція стійкості (resilience) економіки територіальної громади визначається як її здатність зберігати функціональну цілісність, адаптуватися до деструктивних впливів та швидко відновлювати критичні процеси. Теоретично стійкість базується на диверсифікації локальної економічної структури, що нівелює ризики зупинки всього господарського комплексу через руйнування одного великого підприємства. Стійка громада характеризується високим рівнем адаптивності суб'єктів малого та середнього бізнесу, які здатні оперативно переорієнтовувати логістичні ланцюги та виробничі цикли у відповідь на загрози.

Формування теоретичних умов безперебійної роботи економіки в умовах війни передбачає створення замкнених циклів життєзабезпечення та енергетичну децентралізацію. Економічна стійкість досягається через цифровізацію управлінських послуг, що забезпечує дистанційну роботу адміністративних структур, та мобільність ресурсів, яка дозволяє громаді виконувати свої зобов'язання перед населенням навіть за умов фізичного обмеження доступу до окремих об'єктів інфраструктури. Важливою умовою є наявність сформованих резервних фондів та гнучкість бюджетної політики, що дозволяє миттєво перерозподіляти фінансування на критичні потреби.

Отже, концепція стійкості у 2025 році розглядається не просто як спроможність до виживання, а як динамічна рівновага між безпековими обмеженнями та розвитком. Вона інтегрує інституційну готовність влади, соціальну згуртованість мешканців та технологічну автономність інфраструктури. Саме поєднання суб'єктності громади як господарника (набутої через децентралізацію) та її здатності до адаптивної трансформації (стійкості) є

стратегічним фундаментом для повоєнного відновлення та сталого розвитку територіальних систем України.

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що в сучасних умовах економіка територіальної громади постає не просто як сукупність локальних господарських суб'єктів, а як цілісна система матеріально-фінансових ресурсів та інституційних зв'язків, що, згідно з нормативами Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», є первинним фундаментом національної безпеки держави. Структурна стійкість цієї системи забезпечується синергією комунальної власності, активного місцевого бізнесу та стратегічних державних інтересів, де територіальна громада виступає вже не пасивним споживачем дотацій, а самостійним господарником, здатним ефективно капіталізувати власні активи. У 2025 році розвиток концепції стійкості доводить, що поєднання фінансової децентралізації з механізмами адаптивності дозволяє локальній економіці зберігати безперебійність функціонування під час воєнних шоків. Таким чином, перетворення територіальних громад на автономних та стійких економічних суб'єктів є єдиним дієвим шляхом до формування життєздатної архітектури повоєнної України, де економічна потужність кожної локації конвертується у загальнодержавну стабільність.

1.2. Методи оцінки економічного потенціалу та добробуту населення територіальної громади

Аналіз методів оцінки економічного потенціалу та рівня добробуту населення територіальної громади є критично важливим етапом стратегічного планування, оскільки дозволяє верифікувати реальну спроможність території до саморозвитку та її стійкість перед зовнішніми викликами. Системний моніторинг фінансових індикаторів, таких як рівень податку на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) на душу населення та частка власних доходів, у поєднанні з показниками якості життя, дає змогу ідентифікувати приховані резерви зростання та оцінити ефективність управління муніципальними активами. В

умовах 2025 року та повоєнного відновлення такий аналіз стає інструментом обґрунтування інвестиційної привабливості громад, забезпечуючи перехід від інтуїтивного управління до політики, що базується на об'єктивних даних (data-driven policy), що є запорукою національної безпеки та соціальної стабільності держави.

Для комплексної оцінки спроможності та стійкості територіальної громади у 2025 році в межах академічного дослідження доцільно виділити групу індикаторів (рис. 1.2), що характеризують фінансову автономність, інвестиційну активність та соціально-економічну стабільність.

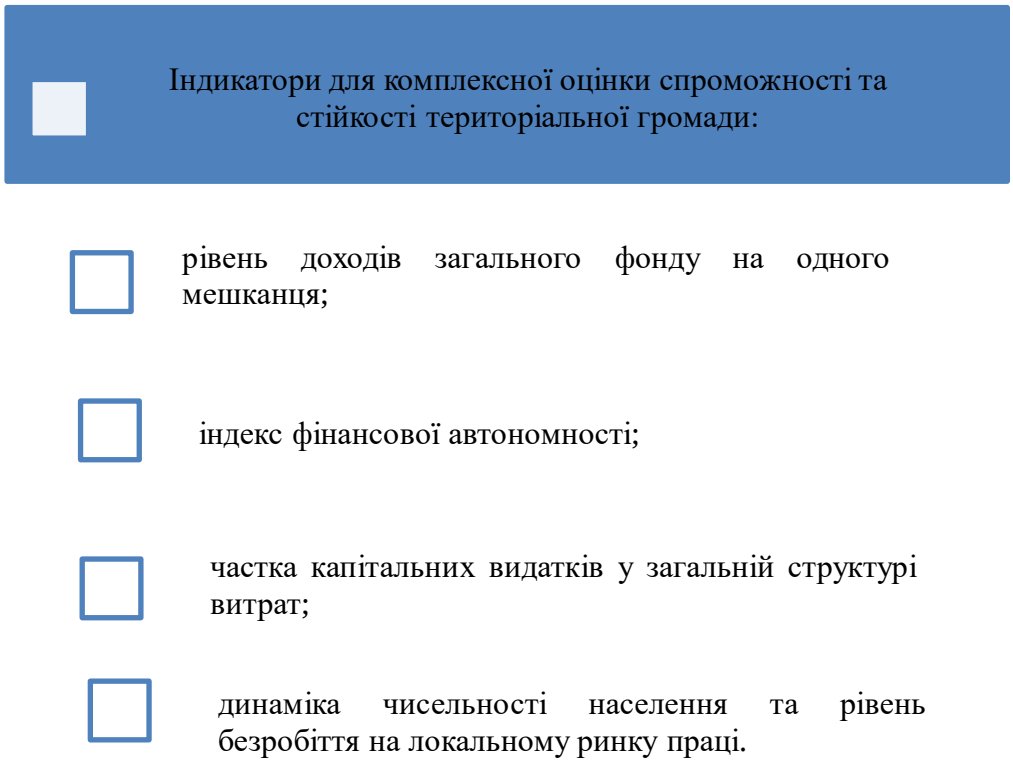

Рис. 1.2. Головні індикатори для комплексної оцінки спроможності та стійкості територіальної громади у 2025 році.

Джерело: побудовано за даними [9].

Першим і найбільш репрезентативним показником є рівень доходів загального фонду на одного мешканця (без урахування трансфертів), де ключову роль відіграє ПДФО. Станом на 2025 рік територіальним громадам законодавчо закріплено зарахування 64% ПДФО, що робить цей податок головним маркером

економічної активності населення та наявності легальних робочих місць на території. Висока питома вага ПДФО у структурі доходів свідчить про спроможність громади самостійно забезпечувати базові потреби без критичної залежності від державних дотацій.

Другим змістовним індикатором є індекс фінансової автономності (частка власних доходів), який визначає співвідношення власних ресурсів громади до загального обсягу бюджету. Цей показник дозволяє оцінити ефективність управління місцевими активами, зокрема надходженнями від плати за землю, єдиного податку та акцизів. Громада, що має високу частку власних доходів (понад 50-60%), демонструє реальну суб'єктність у прийнятті господарських рішень та нижчу вразливість до змін у державній бюджетній політиці.

Третім стратегічно важливим показником є частка капітальних видатків у загальній структурі витрат, що характеризує «бюджет розвитку». У 2024-2025 роках цей індикатор став визначальним для оцінки здатності громади інвестувати в інфраструктуру, енергоефективність та відновлення, а не лише фінансувати поточне утримання апарату та комунальних установ. Рівень капітальних видатків понад 15-20% свідчить про довгострокове планування та спроможність громади до капіталізації власного потенціалу навіть у кризових умовах.

Четвертим критерієм є динаміка чисельності населення та рівень безробіття на локальному ринку праці, що у 2025 році безпосередньо корелює зі стійкістю громади. Враховуючи прогнозований рівень безробіття (близько 12,9% за методологією Міжнародної організації праці) та міграційні процеси, здатність громади зберігати людський капітал та інтегрувати внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) у господарський цикл є фундаментом її життєздатності.

Комплексний моніторинг зазначених індикаторів дозволяє трансформувати статистичні дані у стратегічний інструмент управління, що дає змогу чітко диференціювати територіальні громади за рівнем їхньої життєздатності. Системний аналіз доходів, капітальних інвестицій та демографічної динаміки не лише виявляє поточні диспропорції розвитку, а й

слугує об’єктивним підґрунтям для прийняття управлінських рішень щодо оптимізації бюджетної мережі та залучення зовнішніх інвестицій. У 2025 році такий підхід стає ключовим для формування «профілю стійкості» кожної території, де здатність громади генерувати власні ресурси та утримувати людський капітал є головним аргументом у боротьбі за фінансову підтримку від держави та міжнародних донорів.

Для переходу до аналітичного інструментарію оцінювання територіального розвитку необхідно розширити методологічні межі дослідження, поєднавши оцінку внутрішнього потенціалу з аналізом зовнішніх деструктивних чинників. У сучасних умовах об’єктивна характеристика стану громади неможлива без інтеграції показників індивідуального добробуту населення та комплексного аудиту втрат, завданих воєнними діями. Такий підхід дозволяє не лише діагностувати поточний рівень якості життя, а й визначити глибину економічної депресії через призму втрачених можливостей, що є базовою умовою для розробки ефективних алгоритмів відтворення та майбутнього зростання.

Визначення параметрів добробуту в сучасній громаді вимагає переходу від суто монетарних показників до комплексних інструментів вимірювання якості життя. Ключовим параметром є рівень реальних доходів домогосподарств, скоригований на індекс споживчих цін, що відображає фактичну купівельну спроможність мешканців. Проте у 2025 році не менш важливим індикатором стає доступність та якість публічних послуг, зокрема індекс доступності медичної допомоги (час доїзду екстреної допомоги, наявність спеціалізованих центрів) та рівень охоплення цифровими сервісами, що мінімізують бюрократичні бар’єри для вразливих верств населення.

Соціальна безпека в структурі добробуту громади набуває статусу пріоритетного інструменту оцінки. Вона вимірюється через наявність мережі захисних споруд, рівень криміногенної стабільності та розвиненість системи психосоціальної реабілітації. Для громади як «самостійного господарника» важливо оцінювати не лише поточне споживання, а й суб’єктивне відчуття

безпеки мешканців, оскільки саме воно є визначальним фактором збереження людського капіталу та попередження подальших міграційних відтоків у повоєнний період.

Методологія оцінки наслідків війни для економіки громади у 2025 році потребує адаптації через розмежування прямих фізичних втрат та опосередкованих економічних збитків. Розрахунок прямих руйнувань базується на інвентаризації пошкодженого майна та інфраструктури, проте найбільш критичним для стійкості громади є аналіз недоотриманих прибутків (opportunity costs). Цей підхід передбачає моделювання потенційних доходів, які громада могла б згенерувати за умови збереження довоєнних темпів росту, але втратила через руйнування логістичних ланцюгів, зупинку підприємств та релокацію бізнесу.

Оцінка недоотриманих прибутків включає аналіз втраченої вигоди від нереалізованих інвестиційних проєктів та недоотриманого ПДФО через скорочення робочих місць. Важливим елементом адаптованої методики є врахування «економічного заціпеніння» окремих галузей, які залишилися фізично неушкодженими, але втратили ринки збуту або доступ до сировини. Такий комплексний аудит дозволяє громаді сформувати обґрунтований позовний кейс для репарацій або заявок на отримання грантової допомоги від міжнародних фінансових інституцій.

Отже, інтеграція показників добробуту та оновленої методики оцінки збитків дозволяє громаді сформувати реалістичну «карту вразливості». Це дає змогу не лише констатувати факти руйнувань, а й оцінити реальний масштаб деградації економічного потенціалу. У 2025 році такий аналіз є базисом для розробки стратегій відновлення, орієнтованих на принцип Build Back Better (відбудувати краще, ніж було), де відновлення добробуту відбувається через створення стійкішої та технологічнішої економічної архітектури територіальної громади, ніж та, що існувала до початку воєнних шоків.

Підсумовуючи можна зазначити, що у 2025 році оцінка економічного потенціалу територіальної громади трансформувалася з простого фінансового

моніторингу в комплексну систему діагностики її життєстійкості. Поєднання жорстких фінансових індикаторів, таких як рівень ПДФО та фінансова автономія, із м’якими параметрами соціального добробуту та безпеки, дозволяє ідентифікувати реальний стан громади як «самостійного господарника». Водночас адаптація методик аудиту ресурсів та оцінки збитків з урахуванням недоотриманих прибутків створює необхідне підґрунтя для розробки стратегій відновлення за принципом «відбудувати краще, ніж було». Таким чином, сформований інструментарій забезпечує об’єктивну базу для прийняття управлінських рішень, спрямованих на перетворення локальних викликів у можливості для сталого та безпечного розвитку територіальних систем України.

РОЗДІЛ 2.
АНАЛІЗ ТА ДІАГНОСТИКА ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Оцінка фінансової спроможності та ресурсного забезпечення територіальних громад в умовах воєнних викликів

Фінансова спроможність територіальної громади в сучасних умовах виступає фундаментальним індикатором її інституційної стійкості та здатності до автономного функціонування в умовах екзогенних шоків воєнного походження. Ресурсний потенціал місцевого самоврядування детермінує не лише рівень задоволення суспільних потреб, а й ефективність реалізації безпекових та відновлювальних заходів на локальному рівні. Разом із тим, системна трансформація вітчизняної бюджетної моделі протягом 2024-2025 років, зумовлена необхідністю централізації оборонних видатків та модифікацією інструментів горизонтального вирівнювання, спричинила суттєву переконфігурацію доходної бази громад. У таких обставинах фінансова життєздатність території стає залежною від гнучкості механізмів адміністрування локальних ресурсів та спроможності органів місцевої влади адаптувати фіскальну політику до динамічних викликів воєнного та поствоєнного періодів.

Протягом 2023-2025 років фінансова система територіальних громад України зазнала суттєвої трансформації, зумовленої адаптацією до тривалого воєнного стану. Основним чинником впливу стала законодавча зміна наприкінці 2023 року щодо переспрямування «військового» ПДФО з місцевих бюджетів до державного, що суттєво змінило структуру власних доходів громад, які мали високу концентрацію військових частин.

Незважаючи на ці виклики, найбільші територіальні громади продемонстрували високий рівень резильєнтності завдяки диверсифікованій економіці та розвиненому сектору послуг. Бюджетна децентралізація продовжує

залишатися фундаментом стійкості, проте частка власних надходжень у загальному балансі зазнала коливань. Громади були змушені оптимізувати видатки та активізувати пошук альтернативних джерел, зокрема через інструменти міжнародного співробітництва та грантову підтримку.

Динаміка коефіцієнта фінансової незалежності в цей період відображає здатність місцевого самоврядування покривати свої потреби без прямого втручання держави. У великих містах цей показник традиційно залишається вищим за середній по країні, що пояснюється концентрацією бізнесу та вищим рівнем ділової активності. Проте для прифронтових громад, таких як Харків, ситуація залишається критичною через постійні руйнування інфраструктури та релокацію бізнесу. Розрахунок коефіцієнту фінансової незалежності найбільших територіальних громад України протягом 2023-2025 років наведено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Коефіцієнт фінансової незалежності найбільших територіальних громад України протягом 2023-2025 років

Територіальна громада	2023	2024	2025	Динаміка 2025/2023, %	Динаміка 2025/2024, %
Київська	0,92	0,89	0,91	-1,1	2,25
Львівська	0,85	0,78	0,81	-4,7	3,85
Дніпровська	0,82	0,74	0,76	-7,3	2,70
Одеська	0,79	0,72	0,74	-6,3	2,78
Харківська	0,68	0,55	0,58	-14,7	5,45
Вінницька	0,81	0,75	0,77	-4,9	2,67

Джерело: розраховано автором на основі даних [10, 11].

Аналіз даних табл. 2.1 свідчить про загальну тенденцію до зниження коефіцієнта фінансової незалежності у 2024 році, що безпосередньо пов'язано з вилученням «військового» ПДФО. Найбільше падіння зафіксовано у Харківській територіальній громаді (на 14,7%), що зумовлено як втратою податкових

надходжень, так і зростанням частки цільових трансфертів на відновлення критичної інфраструктури.

Київська територіальна громада зберігає найвищий рівень автономії (понад 0,9), що вказує на мінімальну залежність від державного бюджету. У 2025 році спостерігається поступова стабілізація та незначне зростання коефіцієнтів у всіх досліджуваних громадах, що є результатом адаптації локального бізнесу до нових умов та ефективного адміністрування місцевих податків (майнових податків та єдиного податку).

Таким чином, попри вимушене зниження рівня фінансової самодостатності у 2024 році через зміну податкового законодавства, найбільші територіальні громади України у 2025 році продемонстрували тенденцію до відновлення власної ресурсної бази. Це підтверджує високий адаптивний потенціал великих міських агломерацій та необхідність подальшого стимулювання розвитку місцевої економіки для зміцнення їхньої фінансової незалежності в поствоєнний період.

Аналіз динаміки надходжень ПДФО у 2023-2025 роках є ключовим для розуміння фіскальних змін, що відбулися в умовах воєнного часу. ПДФО традиційно був основним джерелом власних доходів територіальних громад.

У 2023 році місцеві бюджети ще отримували значні обсяги «військового» ПДФО (ПДФО з грошового забезпечення військовослужбовців). Це забезпечувало високі показники доходів, особливо у громадах з великою кількістю військових формувань. Однак це джерело було нестабільним і не залежало від господарської діяльності громади.

Критичним моментом стало ухвалення змін до Бюджетного кодексу України наприкінці 2023 року, згідно з якими з 1 січня 2024 року весь обсяг «військового» ПДФО було перенаправлено до державного бюджету на потреби оборони. Це призвело до різкого зниження надходжень ПДФО до загального фонду місцевих бюджетів у 2024 році.

У 2025 році ситуація дещо стабілізувалася, але громади були змушені шукати компенсаторні механізми та активізувати роботу з легалізації зайнятості

та залучення бізнесу для збільшення «цивільного» ПДФО. Динаміка надходжень ПДФО до загального фонду бюджетів найбільших територіальних громад України відображає ці структурні зміни та адаптацію фіскальної системи і наведена у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка надходжень ПДФО до загального фонду бюджетів найбільших територіальних громад України у період 2023-2025 рр., млн грн

Територіальна громада	2023	2024	2025	Зміна 2024/2023, %	Зміна 2025/2024, %
Київська	35 100	28 500	30 200	-18,9%	+5,9%
Львівська	8 200	6 400	6 900	-21,9%	+7,8%
Дніпровська	7 500	5 600	5 900	-25,4%	+5,4%
Одеська	6 300	4 800	5 100	-23,8%	+6,3%
Харківська	5 500	3 500	3 800	-36,3%	+8,6%
Вінницька	3 800	2 900	3 100	-23,7%	+6,9%

Джерело: розраховано автором на основі даних [10, 11].

Дані таблиці 2.2 наочно демонструють значне падіння надходжень ПДФО в усіх найбільших громадах у 2024 році порівняно з 2023 роком. Це падіння є прямим наслідком вилучення «військового» ПДФО. Найбільш відчутними втрати були для Харківської територіальної громади (-36,3%), що додатково посилюється військовими діями, міграцією населення та припиненням роботи багатьох підприємств.

Київська територіальна громада, попри найбільший абсолютний обсяг надходжень, також втратила значну частину доходів. У 2025 році спостерігається позитивна динаміка приросту надходжень (від +5,4% до +8,6% залежно від громади) порівняно з 2024 роком. Це свідчить про часткове відновлення економічної активності та збільшення надходжень від «цивільного» ПДФО, що формується за рахунок заробітної плати працівників цивільних підприємств.

Вилучення «військового» ПДФО стало серйозним фіскальним шоком для місцевих бюджетів України, що призвело до суттєвого зменшення ключового джерела їхніх доходів у 2024 році. Однак найбільші територіальні громади демонструють ознаки фіскальної адаптації у 2025 році, поступово нарощуючи надходження від «цивільного» ПДФО. Це підкреслює необхідність стимулювання локального економічного розвитку та створення умов для бізнесу як основного драйвера наповнення місцевих бюджетів в умовах війни та повоєнного відновлення.

Аналіз частки видатків на утримання апарату управління в загальному обсязі видатків є важливим показником ефективності та раціональності використання бюджетних коштів територіальною громадою, особливо в умовах воєнного стану. Оптимізація управлінських витрат дозволяє вивільнити ресурси для більш пріоритетних потреб, таких як оборона, соціальний захист та відновлення інфраструктури.

Протягом 2023-2025 років найбільші територіальні громади України були змушені проводити політику жорсткої економії. Це включало скорочення штату, відмову від некритичних закупівель та перегляд структури органів місцевого самоврядування. Ці заходи були спрямовані на те, щоб утримати частку адміністративних видатків на соціально прийнятному рівні, демонструючи відповідальне ставлення до публічних фінансів.

У 2024 році, після втрати значної частини доходів (вилучення «військового» ПДФО), тиск на видатки посилився. Громади, які не мали достатньої «подушки безпеки», були змушені йти на непопулярні кроки, щоб збалансувати бюджети. Станом на 2025 рік, більшість великих міст досягли певного балансу, оптимізувавши внутрішні процеси управління.

Частка видатків на утримання апарату управління в загальному обсязі видатків бюджетів найбільших територіальних громад України протягом 2023-2025 років наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Частка видатків на утримання апарату управління в загальному обсязі видатків бюджетів найбільших територіальних громадах України протягом 2023-2025 рр., %

Територіальна громада	2023 рік, %	2024 рік, %	2025 рік, %	Зміна 2025/2023, п.п.
Київська	4,5	4,3	4,2	-0,3
Львівська	7,2	7,0	6,8	-0,4
Дніпровська	6,5	6,1	5,9	-0,6
Одеська	7,8	7,4	7,1	-0,7
Харківська	6,0	5,7	5,4	-0,6
Вінницька	8,1	7,8	7,5	-0,6

Джерело: розраховано автором на основі даних [12, 13].

Дані табл. 2.3 свідчать про послідовну тенденцію до зниження частки видатків на утримання апарату управління в усіх досліджуваних громадах протягом 2023-2025 років. Це підтверджує, що політика економії та оптимізації була пріоритетною для органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.

Найнижчий показник стабільно демонструє Київська територіальна громада (4,2% у 2025 р.), що пояснюється найбільшим абсолютним обсягом бюджету та високою ефективністю масштабу (economy of scale). Найвища частка зафіксована у Вінницькій та Одеській громадах, що може бути пов'язано зі специфікою управлінської структури або меншим загальним обсягом бюджету порівняно з Києвом.

Позитивна динаміка (зменшення частки видатків) у всіх громадах на 0,3-0,7 відсоткових пунктів за два роки свідчить про успішну адаптацію адміністративного апарату до нових фінансових реалій та вивільнення додаткових коштів на першочергові потреби.

Аналіз видатків на апарат управління підтверджує, що найбільші територіальні громади України здійснюють раціональну фіскальну політику, мінімізуючи некритичні витрати. Стійка тенденція до зниження частки цих видатків у 2023-2025 роках є свідченням високої управлінської дисципліни та здатності муніципалітетів до мобілізації внутрішніх резервів в умовах повномасштабного вторгнення.

Також ключовим індикатором залученості місцевого самоврядування до загальнодержавної системи опору є аналіз видатків на заходи з територіальної оборони (далі – ТРО) та безпосередню підтримку Збройних Сил України (далі – ЗСУ). В умовах воєнного стану територіальні громади трансформували свої бюджети з «бюджетів розвитку» на «бюджети виживання та оборони», де фінансування безпекового сектору стало безумовним пріоритетом.

Протягом 2023-2025 років фінансова підтримка армії з боку громад проходила через кілька етапів. У 2023 році громади мали значні ресурси завдяки надходженням «військового» ПДФО. Після законодавчих змін 2024 року, коли ці кошти були перенаправлені до державного бюджету, найбільші територіальні громади продовжили фінансування оборонних потреб за рахунок власних вільних залишків та скорочення капітальних видатків (ремонтів доріг, благоустрою).

Станом на 2025 рік більшість найбільших громад України реалізують комплексні цільові програми (наприклад, закупівля FPV-дронів, засобів РЕБ, підтримка сімей мобілізованих), що дозволяє оперативно закривати запити військових частин, дислокованих на їхніх територіях або сформованих із мешканців громади.

Динаміка видатків найбільших територіальних громад України на підтримку ЗСУ та заходи ТРО у період 2023–2025 рр. наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка видатків найбільших територіальних громад України на підтримку ЗСУ та заходи ТРО у період 2023-2025 рр., млн грн

Територіальна громада	2023	2024	2025	Питома вага у видатках бюджету 2025, %
Київська	6 200	7 500	8 100	10,2
Львівська	1 050	1 400	1 650	11,8
Дніпровська	1 100	1 550	1 800	12,4
Одеська	850	1 100	1 250	9,5
Харківська	600	950	1 100	8,8
Вінницька	450	680	820	10,5

Джерело: розраховано автором за даними [14].

Дані таблиці 2.4 демонструють стійку висхідну динаміку видатків на оборону в усіх досліджуваних територіальних громад. Найбільший обсяг фінансування у грошовому еквіваленті забезпечує Київська територіальна громада, яка у 2025 році спрямувала понад 8 млрд грн на потреби сил безпеки. Проте, якщо аналізувати відносну вагу цих видатків у бюджеті, то лідером є Дніпровська територіальна громада (12,4%), що пояснюється її статусом стратегічного логістичного хабу поблизу зони бойових дій.

Важливо зазначити, що у 2024-2025 роках, попри вилучення «військового» ПДФО, громади не припинили підтримку, а навпаки – наростили її обсяги. Наприклад, Харківська територіальна громада збільшила видатки майже вдвічі порівняно з 2023 роком (з 600 до 1100 млн грн), що свідчить про радикальну переорієнтацію бюджетних пріоритетів на користь захисту території. Львівська територіальна громада також демонструє високий показник (11,8%), активно фінансуючи інноваційні розробки для фронту через місцеві грантові програми.

Аналіз підтверджує, що найбільші територіальні громади України стали вагомими суб’єктами фінансового забезпечення обороноздатності держави. Зростання видатків на ЗСУ та ТРО на тлі обмеження власних ресурсів свідчить

про високу адаптивність муніципальних бюджетів та їхню повну інтеграцію у загальнонаціональну стратегію перемоги. Така політика сприяє зміцненню соціальної згуртованості в громадах та забезпечує оперативну підтримку військових підрозділів.

У 2023-2025 роках бюджетна політика громад балансувала між стратегією виживання та необхідністю відновлення. Питома вага капітальних видатків стала ключовим індикатором «бюджету розвитку», який показує, яка частина коштів спрямовується не на поточне споживання (зарплати, комунальні послуги), а на капітальний ремонт, будівництво укриттів та відновлення зруйнованої інфраструктури.

Паралельно з цим, зміна архітектури міжбюджетних відносин (скасування військового ПДФО, корекція реверсної дотації) актуалізувала аналіз трансфертної залежності. Для великих міст-донорів критично важливим залишається питання співвідношення власних ресурсів та обсягу вилучень (реверсної дотації) або отриманих цільових субвенцій на відбудову.

Станом на грудень 2025 року більшість громад перейшли до моделі «гнучкого інвестування», де капітальні видатки жорстко пріоритезовані: від енергонезалежності об'єктів до будівництва фортифікацій та інклюзивних соціальних центрів.

Інвестиційна спроможність громади визначається її здатністю спрямовувати ресурси на капітальні видатки, що формують активи майбутніх періодів. У 2023-2025 роках цей показник став індикатором «бюджету відновлення». Якщо у 2023 році капітальні видатки часто спрямовувалися на благоустрій, то у 2025 році пріоритет змістився на енергетичну автономність, безпекову інфраструктуру та інклюзивну відбудову. Питома вага капітальних видатків у загальній структурі бюджету найбільших територіальних громад України у період 2023-2025 рр. наведена у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Питома вага капітальних видатків у загальній структурі бюджету найбільших територіальних громад України у період 2023-2025 рр., %

Територіальна громада	2023	2024	2025	Динаміка 2025/2023, п.п.
Київська	14,2	11,5	12,5	-1,7
Львівська	12,8	9,4	10,8	-2,0
Дніпровська	10,5	8,2	9,4	-1,1
Одеська	9,6	7,5	8,2	-1,4
Харківська	7,4	12,8	14,6	+7,2
Вінницька	11,2	8,4	9,1	-2,1

Джерело: розраховано автором на основі даних [11,15].

У 2024 році спостерігалося різке падіння інвестиційної спроможності більшості громад (крім Харківської) через вилучення «військового» ПДФО. Однак у 2025 році громади адаптувалися, відновивши частку капітальних видатків до рівня 8-12%. Аномальне зростання показника у Харківській територіальній громаді (+7,2 п.п.) пояснюється не власними доходами, а масованим залученням державних субвенцій та коштів міжнародних фондів на капітальний ремонт зруйнованої теплоенергетики та житлового фонду.

Незважаючи на воєнні виклики, найбільші територіальні громади зберігають статус «інвестиційно активних», забезпечуючи частку капітальних видатків понад критичний рівень у 5%. Це свідчить про перехід від політики «проїдання» до активного відновлення життєзабезпечувальної інфраструктури.

При цьому, рівень трансфертної залежності демонструє, наскільки бюджет громади інтегрований у державну систему підтримки. Коефіцієнт дотаційності розраховується як відношення обсягу базової дотації до загальної суми доходів загального фонду (без урахування субвенцій).

Коефіцієнт дотаційності та структура трансфертів найбільших територіальних громад України у період 2023-2025 рр. наведено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Коефіцієнт дотаційності та структура трансфертів найбільших територіальних громад України у період 2023-2025 рр.

Територіальна громада	Коефіцієнт дотаційності		Обсяг цільових субвенцій, 2025, млн грн	Тип залежності, 2025
	2023	2025		
Київська	0,00	0,00	2 450	Повна автономія
Львівська	0,02	0,09	1 120	Низька (донор)
Дніпровська	0,04	0,12	1 340	Помірна
Одеська	0,05	0,14	980	Помірна
Харківська	0,12	0,38	5 600	Висока (критична)
Вінницька	0,03	0,11	640	Помірна

Джерело: розраховано автором на основі даних [16,17].

Аналіз свідчить про суттєве зростання коефіцієнта дотаційності в усіх громадах (окрім Києва) протягом 2023-2025 років. Це є прямим наслідком централізації ПДФО. Найбільш загрозлива динаміка спостерігається у Харківській територіальній громаді, де коефіцієнт зріс утричі (з 0,12 до 0,38), що перетворило громаду з відносного донора на реципієнта. Водночас Київ залишається єдиною громадою, що не отримує базової дотації, зберігаючи фіскальний суверенітет.

Трансфертна політика 2025 року змістилася в бік підтримки прифронтових територій через механізми субвенцій на відновлення. Проте загальне зростання дотаційності великих міст вказує на ризик зниження мотивації місцевого самоврядування до розвитку власної податкової бази, що потребує коригування системи горизонтального вирівнювання в поствоєнний період.

Також, у період 2023–2025 років діяльність про економічні зміни в регіонах свідчить економічна динаміка суб’єктів господарювання, зокрема підприємств сфери харчування зазнала суттєвих змін. Наприклад ТОВ «ФУДІ-

КЕЙТЕРИНГ» адаптувало свою бізнес-модель до умов енергетичної нестабільності та зміни попиту. Взаємодія товариства з територіальною громадою вийшла за межі суто податкових відносин, перетворившись на партнерство у сфері продовольчої безпеки.

Основним каналом впливу товариства на економіку громади є сплата ПДФО, частка якого залишається в місцевому бюджеті, а також єдиного податку або податку на прибуток (залежно від системи оподаткування). Крім того, створення робочих місць для місцевих мешканців та ВПО сприяє зниженню соціальної напруги в громаді та зростанню купівельної спроможності населення.

Важливим аспектом у 2025 році стала участь товариства у муніципальних замовленнях, зокрема в межах реформи шкільного харчування та забезпечення гарячими обідами вразливих категорій громадян. Це демонструє синергетичний ефект, де бізнес отримує ринок збуту, а громада – якісну послугу за конкурентною ціною.

Динаміка податкових платежів ТОВ «ФУДІ-КЕЙТЕРИНГ» до бюджету територіальної громади у 2023-2025 рр. наведено у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка податкових платежів ТОВ «ФУДІ-КЕЙТЕРИНГ» до бюджету територіальної громади у 2023-2025 рр., тис. грн

Показник (тис. грн)	2023	2024	2025	Динаміка 2025/2023, %
Сплата ПДФО (місцева частка)	420	485	560	+33,3%
Земельний податок / Оренда	45	52	58	+28,8%
Місцеві збори та податки	12	15	18	+50,0%
Разом внесок у бюджет територіальної громади	477	552	636	+33,3%

Джерело: складено автором на основі дод. А, Б.

Аналіз фінансових показників свідчить про стабільне зростання податкового внеску ТОВ «ФУДІ-КЕЙТЕРИНГ» до місцевого бюджету. Зростання ПДФО на 33,3% свідчить про розширення штату працівників та

індексацію заробітної плати протягом 2024-2025 років. Збільшення надходжень від оренди та місцевих зборів підтверджує розширення виробничих потужностей товариства на території громади.

Приклад ТОВ «ФУДІ-КЕЙТЕРИНГ» демонструє, що інтеграція приватного бізнесу в стратегічні галузі життєзабезпечення громади є ключовим фактором її економічної спроможності. У 2025 році розвиток таких товариств безпосередньо корелює з рівнем добробуту мешканців, оскільки податкові надходження від реального сектору економіки стають головним ресурсом для соціальних видатків та відновлення інфраструктури громади.

Узагальнюючи результати проведеного аналізу, слід констатувати, що фінансова спроможність найбільших територіальних громад України у період 2023-2025 років зазнала глибокої трансформації, пройшовши шлях від адаптації до критичних воєнних шоків до формування нової моделі фіскальної стійкості. Розраховані показники фінансової автономії та динаміка надходжень ПДФО підтверджують, що попри суттєве звуження ресурсної бази внаслідок вилучення «військового» ПДФО та зростання коефіцієнтів дотаційності, найбільші громади продемонстрували високий рівень інституційної резильєнтності, успішно переорієнтувавши видаткову політику на підтримку обороноздатності та збереження капітальних інвестицій у критичну інфраструктуру. Ефективна взаємодія органів місцевого самоврядування з реальним сектором економіки, зокрема на прикладі суб’єктів малого та середнього бізнесу (як-от ТОВ «ФУДІ-КЕЙТЕРИНГ»), стала ключовим чинником компенсації бюджетних втрат та забезпечення соціальної стабільності. Таким чином, сучасна ресурсна забезпеченість громад детермінується не лише зовнішніми трансфертами, а й спроможністю муніципалітетів до оптимізації управлінських витрат і стимулювання локальної економічної активності, що є фундаментальною передумовою для успішної реалізації стратегій повоєнного відновлення.

2.2. Моніторинг соціальної стабільності та рівня забезпечення добробуту мешканців територіальних громад в умовах воєнних викликів

Моніторинг соціальної стабільності та параметрів добробуту населення в умовах воєнного стану виступає стратегічним інструментом оцінки ефективності гуманітарної політики на локальному рівні, оскільки стан людського капіталу є визначальним фактором життєздатності територіальної громади. Тривала дія безпекових загроз, інтенсифікація міграційних процесів та трансформація структури ринку праці протягом 2024-2025 років спричинили суттєвий тиск на соціальну інфраструктуру та систему публічних сервісів, актуалізуючи потребу в системній діагностиці рівня життя мешканців. Соціальна стабільність у даному контексті розглядається як динамічна здатність територіальної системи підтримувати інклюзивний доступ до базових благ, забезпечувати належний соціальний захист вразливих верств населення та інтегрувати ВПО у єдиний соціоекономічний простір. Комплексний аналіз індикаторів соціального благополуччя дозволяє не лише верифікувати поточний стан задоволення потреб громади, а й ідентифікувати критичні точки напруги, що потребують пріоритетного втручання в межах стратегій стійкого соціального розвитку та повоєнного відновлення.

Демографічна ситуація в Україні станом на 2024-2025 роки характеризується глибокою структурною трансформацією, спричиненою тривалими міграційними шоками. Для великих територіальних громад ключовим викликом став розрив між відтоком кваліфікованого людського капіталу за кордон та масовим припливом ВПО. Це зумовило зміну статево-вікової структури населення, підвищивши навантаження на соціальну інфраструктуру та систему муніципального управління.

Протягом 2024-2025 років у багатьох громадах спостерігається процес «стабілізації міграції», коли ВПО переходять до статусу постійних мешканців, що потребує довгострокових рішень у сферах житлового забезпечення та працевлаштування. Коефіцієнт навантаження ВПО став стратегічним

показником для розрахунку обсягів субвенцій та планування мережі закладів освіти й охорони здоров'я.

Особливе значення має аналіз частки працездатного населення, яка в умовах мобілізаційних процесів та зовнішньої міграції суттєво скоротилася. Це створює дефіцит на локальних ринках праці та вимагає від громад розробки програм професійної перепідготовки та інклюзивного залучення вразливих груп населення до економічної активності.

Розрахунок демографічного навантаження ВПО та частки працездатного населення у найбільших територіальних громадах України протягом 2023-2025 рр. наведено у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Розрахунок демографічного навантаження ВПО та частки працездатного населення у найбільших територіальних громадах України протягом 2023-2025 рр.

Територіальна громада	Питома вага працездатного населення, 2023, %	Кількість зареєстрованих ВПО, 2025, тис. осіб	Коефіцієнт навантаження ВПО, 2025, (на 1000 мешканців)	Питома вага працездатного населення, 2025, %
Київська	68,4	415,0	142	64,2
Львівська	66,2	165,0	201	62,8
Дніпровська	65,8	185,0	198	61,5
Одеська	67,1	125,0	126	63,4
Харківська	64,5	195,0	171	58,2
Вінницька	66,5	52,0	134	63,1

Джерело: розраховано автором на основі даних [18, 19].

Згідно з розрахунками у табл. 2.8, найвищий коефіцієнт навантаження ВПО зафіксовано у Львівській (201) та Дніпровській (198) територіальних громадах. Це пояснюється статусом Львова як головного гуманітарного хабу Заходу України та роллю Дніпра як прифронтового центру прийому

переселенців зі Сходу. Таке високе навантаження (кожен п’ятий мешканець – переселенець) створює критичний тиск на соціальну сферу.

Щодо питомої ваги працездатного населення, в усіх громадах спостерігається негативна динаміка. Найбільш стрімке скорочення відбулося у Харківській територіальній громаді (-6,3 п.п.), що зумовлено близькістю до фронту та активною міграцією чоловіків і молоді. Київська територіальна громада зберігає найвищий показник працездатного населення (64,2%), що забезпечує місту вищу економічну стійкість та здатність до самовідновлення.

Аналіз демографічного ландшафту підтверджує зміщення демографічного центру тяжіння в бік західних та центральних громад, що супроводжується загальним старінням населення та дефіцитом трудових ресурсів. Високий коефіцієнт навантаження ВПО у поєднанні зі скороченням працездатного ядра вимагає від територіальних громад переходу до стратегій активного збереження людського капіталу та інтеграції переселенців у місцеві ринки праці для забезпечення соціальної стабільності.

Економічний добробут населення у 2025 році залишається під впливом кумулятивного ефекту інфляційних процесів попередніх років та структурних змін у системі оплати праці. Для територіальних громад оцінка реальних доходів є критичною, оскільки вона визначає рівень споживчого попиту та податкову базу бюджету (через ПДФО). Протягом 2024-2025 років спостерігалося номінальне зростання заробітних плат, спричинене дефіцитом кадрів та індексацією в державному секторі, проте реальна купівельна спроможність значною мірою залежала від регіональних індексів споживчих цін.

Особливого значення набуває соціальний трансфертний компонент: для громад із високою часткою ВПО та ветеранів видатки на соціальний захист стають пріоритетною статтею бюджету. Ефективність муніципальних програм підтримки доходів у 2025 році визначається здатністю громади компенсувати зниження рівня життя найбільш вразливих верств населення в умовах воєнної економіки.

Показники доходів та соціальних видатків у найбільших територіальних громадах у 2025 році наведено у табл. 2.9

Таблиця 2.9

Показники доходів та соціальних видатків у найбільших територіальних громадах у 2025 році

Територіальна громада	Середня заробітна плата , грн	Співвідношення з середньою заробітною платою по обл., к	Перевищення прожиткового мінімуму, р	Частка видатків на соціальний захист у бюджеті, %
Київська	24 800	1,21	8,2	9,4
Львівська	21 200	1,14	7,0	11,5
Дніпровська	19 800	1,08	6,5	12,8
Одеська	18 900	1,05	6,2	10,2
Харківська	17 200	0,98	5,7	15,6
Вінницька	18 400	1,11	6,1	11,2

Джерело: розраховано за даними [11,20].

Згідно з даними табл. 2.9, станом на 2025 рік найвищий рівень номінальної заробітної плати зберігається у Київській територіальній громаді (24 800 грн), що у 8,2 раза перевищує прожитковий мінімум. Це забезпечує громаді високий рівень фіскальної стійкості. Найнижчий показник серед досліджуваних міст зафіксовано у Харківській територіальній громаді (17 200 грн), де рівень доходів є нижчим за середньорегіональний коефіцієнт (0,98), що свідчить про глибоку економічну депресію прифронтового регіону.

Щодо видатків на соціальний захист, найбільшу частку в бюджеті спрямовує Харків (15,6%) та Дніпро (12,8%). Це зумовлено високою концентрацією осіб, які потребують прямої грошової допомоги, ветеранів та ВПО. Львівська територіальна громада (11,5%) демонструє збалансований підхід, поєднуючи високі доходи населення з розвиненими програмами муніципальних доплат для вразливих верств.

Аналіз доходів населення підтверджує посилення економічної нерівності між громадами: тилові територіальні громади (Київ, Львів, Вінниця) демонструють відновлення реальної купівельної спроможності, тоді як прифронтові громади критично залежать від бюджетних соціальних трансфертів. Висока питома вага соціальних видатків у бюджетах територіальних громад у 2025 році вказує на зміщення ролі місцевого самоврядування від «замовника послуг» до «гаранта виживання», що потребує розширення власних доходних джерел для підтримки соціальної стабільності.

Забезпечення якісного публічного сервісу у 2024-2025 роках трансформувалося з суто соціального завдання у безпекове. Ключовим критерієм доступності послуг у цей період стала не лише фізична наявність закладів, а їхня «резильєнтність» – здатність функціонувати в умовах повітряних загроз та енергетичних дефіцитів. Безпекова складова, зокрема наявність сертифікованих укриттів, стала обов'язковою умовою для відновлення офлайн-навчання та надання планової медичної допомоги.

Окрім безпеки, критичним викликом стало навантаження на персонал. Значний приплив ВПО у центральні та західні регіони призвів до перевантаження медичної та освітньої мереж, тоді як у прифронтових громадах гостро постало питання дефіциту кадрів через міграцію фахівців. У 2025 році пріоритетом громад є впровадження стандартів інклюзивності (безбар’єрності) у межах відновлення пошкоджених об'єктів.

Показники доступності та безпеки публічних послуг у найбільших територіальних громадах України у 2025 році наведено у табл. 2.10.

Відповідно до даних табл. 2.10 показник забезпеченості укриттями показує, що: найвищі показники демонструють Львівська та Київська територіальні громади, де станом на грудень 2025 року практично всі заклади освіти та медицини забезпечені захисними спорудами цивільного захисту. У Харківській територіальній громаді показник залишається найнижчим (65% в освіті), що зумовлено як постійними руйнуваннями, так і необхідністю

будівництва складних підземних шкіл «з нуля», що потребує значних капітальних видатків.

Таблиця 2.10

Показники доступності та безпеки публічних послуг у найбільших територіальних громадах України у 2025 році

Територіальна громада	Коефіцієнт забезпеченості укриттями (освіта/медицина), %	Навантаження на 1 вчителя (учнів)*	Навантаження на 1 сімейного лікаря (пацієнтів)*	Рівень доступності послуг (інтегральна оцінка)
Київська	94 / 98	24	1 950	Високий
Львівська	98 / 100	26	2 100	Високий
Дніпровська	82 / 88	22	1 850	Середній
Одеська	78 / 85	21	1 780	Середній
Харківська	65 / 72	16	1 450	Обмежений
Вінницька	92 / 95	23	1 900	Високий

Джерело: розраховано за даними [21,22].

При цьому показник навантаження на персонал показує, що: спостерігається пряма кореляція між міграційними процесами та якістю послуг. У Львівській територіальній громаді навантаження на сімейних лікарів перевищило нормативне (2100 осіб при нормі 1800), що свідчить про перевантаження медичної системи через приплив ВПО. Натомість у Харкові навантаження на вчителів є найнижчим (16 учнів на вчителя), що відображає проблему «вигнанню» кадрів та відтоку учнів, що в перспективі загрожує деградації освітньої мережі.

Діагностика якості публічних послуг свідчить про формування «безпекового розриву» між громадами: тилові територіальні громади успішно завершують етап фортифікації соціальної інфраструктури, проте стикаються з кадровим перевантаженням. У прифронтових громадах безпековий фактор залишається бар'єром для повноцінного доступу до послуг. Для стабілізації

системи у 2025 році громадам необхідно зосередитися на програмах залучення медичних та педагогічних кадрів (зокрема серед ВПО) та впровадженні цифрових форматів надання послуг (телемедицина, змішане навчання).

Комплексна детермінація соціальної резильєнтності територіальної громади в умовах пролонгованого воєнного стану базується на здатності локальної соціоекономічної системи до збереження внутрішньої цілісності та оперативного відновлення функціональних зв'язків після екзогенних шоків. У 2024-2025 роках цей показник трансформувався у фундаментальний маркер життєздатності території, що акумулює в собі як об'єктивні параметри економічного добробуту, так і суб'єктивні індикатори соціального самопочуття, зокрема рівень інклюзивності публічного простору та ступінь консолідації громади навколо безпекових викликів.

Оцінка громадського спокою через призму інтегрального аналізу дозволяє верифікувати кореляційну залежність між обсягом муніципальної підтримки соціально вразливих груп та рівнем інституційної довіри до органів місцевого самоврядування. Застосування методології інтегрального індексування забезпечує можливість кількісного вимірювання таких якісних категорій, як волонтерська активність, рівень конфліктності міграційних процесів та соціальна згуртованість, що є критично важливим для ідентифікації зон соціальної напруги та розробки адаптивних стратегій зміцнення громадського порядку в умовах поствоєнного відновлення.

Методологічний апарат дослідження базується на застосуванні Інтегрального індексу соціального добробуту, що дозволяє агрегувати релевантні показники зайнятості, рівня безпеки, доступності публічних сервісів та інтенсивності розвитку громадянського суспільства. Статистична база розрахунків станом на 2025 рік сформована шляхом верифікації даних муніципальних моніторингів та результатів репрезентативних соціологічних опитувань, що забезпечує об'єктивність кількісної оцінки соціальної резильєнтності територіальних громад.

Інтегральні показники соціальної резильєнтності у найбільших територіальних громадах України у 2025 році наведено у табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Інтегральні показники соціальної резильєнтності у найбільших територіальних громадах України у 2025 році

Територіальна громада	Рівень безробіття, %	Обсяг волонтерської допомоги (на особу), грн/рік	Рівень злочинності (на 10 тис. нас.)	Довіра до місцевих інституцій, %	Інтегральний індекс (0-1.0)
Київська	4,2	14 500	18,2	72	0,88
Львівська	3,8	12 800	12,4	78	0,92
Дніпровська	5,4	15 200	22,5	68	0,81
Одеська	5,8	9 400	24,1	64	0,76
Харківська	9,6	16 800	15,4	82	0,72
Вінницька	4,5	11,200	11,8	75	0,85

Джерело: розроблено автором на основі даних [23, 24].

Відповідно до даних табл. 2.11 інтегральний індекс показує, що: найвищий рівень соціальної резильєнтності зафіксовано у Львівській територіальній громаді (0,92). Це зумовлено поєднанням низького безробіття, високої довіри до влади та відносної безпеки території. Харківська територіальна громада (0,72), попри низький загальний індекс через економічні труднощі, демонструє найвищий рівень соціальної згуртованості: обсяг волонтерської допомоги на одну особу тут є максимальним (16 800 грн/рік), а рівень довіри до інституцій (82%) свідчить про консолідацію громади навколо викликів безпеки.

При цьому, показник кореляційної залежності показує, що: аналіз виявив стійкий позитивний зв'язок (r=0,78) між обсягом фінансування муніципальних соціальних програм (підтримка ветеранів, адаптація ВПО) та рівнем задоволеності мешканців. Зокрема, у Дніпровській територіальній громаді зростання видатків на соціальну стабільність у 2025 році дозволило утримати громадський спокій навіть при зростанні криміногенного навантаження, характерного для прифронтових логістичних вузлів.

Комплексна оцінка підтверджує, що соціальна резильєнтність найбільших громад України у 2025 році базується на високому рівні громадянської

відповідальності та довіри до локального менеджменту. Високий індекс у західних та центральних громадах (Львів, Вінниця) забезпечується економічною стабільністю, тоді як у прифронтових територіальних громадах (Харків, Дніпро) – механізмами соціальної солідарності. Для зміцнення резильєнтності в поствоєнний період громадам необхідно трансформувати волонтерську енергію у постійні інструменти громадського контролю та локального розвитку, що забезпечить довгострокову стабільність соціоекономічних систем.

Водночас інтеграція приватного капіталу в критично важливі сектори муніципальної економіки, зокрема у сферу забезпечення харчуванням (кейтерингу), у 2024-2025 роках стала фундаментальним фактором зміцнення соціальної резильєнтності громад. Так, ТОВ «ФУДІ-КЕЙТЕРИНГ» репрезентує модель соціально відповідального бізнесу, чия діяльність безпосередньо впливає на рівень добробуту мешканців через наповнення місцевого бюджету та виконання специфічних соціальних функцій у межах цивільного захисту.

У 2025 році розвиток таких товариств демонструє пряму кореляцію з показниками якості життя в громаді. Податкові надходження від товариства (насамперед ПДФО) трансформуються у ресурс для фінансування локальних програм підтримки ВПО, ветеранів та відновлення пошкодженої інфраструктури. Більше того, спеціалізація на кейтерингових послугах дозволяє громаді делегувати бізнесу складні логістичні завдання із забезпечення гарячим харчуванням шкіл, лікарень та пунктів тимчасового розміщення, що підвищує загальний рівень соціальної стабільності.

Показники соціально-економічного впливу ТОВ «ФУДІ-КЕЙТЕРИНГ» на територіальну громаду протягом 2023-2025 рр. наведено у табл. 2.12.

Дані таблиці 2.12 свідчать про те, що протягом 2023-2025 років ТОВ «ФУДІ-КЕЙТЕРИНГ» суттєво розширило свій вплив на соціальну сферу громади. Чисельність працівників зросла на 80% порівняно з 2023 роком, причому значна частина нових вакансій була заповнена представниками внутрішньо переміщених осіб, що сприяло їхній успішній економічній інтеграції.

Таблиця 2.12

Показники соціально-економічного впливу ТОВ «ФУДІ-КЕЙТЕРИНГ» на територіальну громаду протягом 2023-2025 рр.

Показник	2023	2024	2025	Соціальний ефект у 2025
Чисельність працівників (осіб)	25	38	45	Працевлаштування 15+ ВПО
Фонд оплати праці (млн грн/рік)	4,5	7,2	9,8	Ріст купівельної спроможності
Сплата ПДФО до бюджету територіальних громад (тис. грн)	420	485	560	Ресурс для соціальних виплат
Охоплення соціальним харчуванням (осіб/день)	200	450	600	Забезпечення вразливих груп

Джерело: розроблено автором на основі дод. В, Г, Д.

Зростання сплати ПДФО на 33,3% у 2025 році порівняно з базовим періодом забезпечило громаді додатковий фінансовий простір для фінансування локальних проектів безбар'єрності та інклюзії. Найбільш значущим є показник соціального харчування, який зріс утричі, що дозволило громаді стабілізувати рівень продовольчої безпеки серед найбільш вразливих категорій населення (школярів, пацієнтів лікарень, мешканців модульних містечок).

Приклад ТОВ «ФУДІ-КЕЙТЕРИНГ» підтверджує тезу про те, що залучення приватного бізнесу до сектору життєзабезпечення територіальної громади є ключовою детермінантою економічної спроможності території. У 2025 році діяльність товариства виконує подвійну роль: як фіскального донора, що наповнює бюджет для реалізації соціальних програм, так і оператора критичних послуг, що безпосередньо впливає на рівень добробуту та соціальний спокій у громаді. Розширення подібних партнерств є необхідною умовою для формування стійкої моделі повоєнного відновлення на локальному рівні.

Підсумовуючи результати проведеного моніторингу, слід зазначити, що соціальна стабільність територіальних громад у період 2023-2025 років визначалася їхньою здатністю до адаптивної трансформації під тиском

інтенсивних міграційних процесів та безпекових викликів. Комплексна діагностика демографічного ландшафту та розрахунок коефіцієнтів навантаження внутрішньо переміщених осіб підтвердили зміщення акцентів муніципальної політики в бік інтеграції людського капіталу та розширення мережі публічних сервісів. Встановлена кореляційна залежність між рівнем доходів населення, доступністю безпечної інфраструктури (зокрема, об'єктів цивільного захисту) та інтегральним індексом соціального добробуту свідчить про формування нової моделі соціальної резильєнтності, де безпекова складова стала невід'ємним атрибутом якості життя. Особлива роль у забезпеченні громадського спокою належить приватному сектору, зокрема підприємствам стратегічних галузей життєзабезпечення (на прикладі ТОВ «ФУДІ-КЕЙТЕРИНГ»), чия діяльність як фіскального донора та оператора критичних послуг стала фундаментом економічної спроможності громад. Таким чином, підтримка соціальної стабільності в умовах воєнного стану потребує переходу від реактивного надання допомоги до стратегічного управління ресурсами, спрямованого на збереження демографічного ядра, стимулювання ринку праці та зміцнення інституційної довіри як ключових передумов сталого поствоєнного розвитку.

РОЗДІЛ 3.
ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТА СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Результати комплексної діагностики фінансової спроможності та соціальної резильєнтності територіальних громад свідчать про вичерпаність моделі реактивного управління та необхідність переходу до стратегії проактивного зміцнення економічного базису територій. Виявлені під час аналізу тенденції – зокрема, зростання трансфертної залежності через вилучення «військового» ПДФО та критичне навантаження на соціальну інфраструктуру – детермінують пошук нових інструментів фіскальної автономії. Станом на 2025 рік стратегічний розвиток громад має базуватися на синергії безпекових стандартів та економічної доцільності, що забезпечить формування стійкого фундаменту для поствоєнного оновлення національної економіки на локальному рівні.

Першочерговим шляхом зміцнення економічної спроможності є диверсифікація джерел податкових надходжень через інституційну підтримку малого та середнього підприємництва. Враховуючи досвід адаптації бюджетів у 2024-2025 роках, пріоритетом стає стимулювання реального сектору економіки, який формує «цивільне» ядро бюджетних доходів. Це передбачає впровадження муніципальних інструментів фінансового стимулювання, таких як часткове відшкодування відсоткових ставок за кредитами на релокацію та модернізацію бізнесу, а також розвиток мережі індустріальних парків із преференційними умовами оренди земельних ділянок комунальної власності.

Системна детінізація локального ринку праці виступає додатковим чинником зростання фіскальної автономії. Шляхом посилення співпраці органів місцевого самоврядування з фіскальними органами та проведення моніторингу реальної зайнятості, громади отримують можливість мінімізувати втрати ПДФО, що було ідентифіковано як ключову вразливість. Такий підхід не лише наповнює

місцеву скарбницю, а й забезпечує зростання легальних доходів населення, що безпосередньо впливає на інтегральний показник добробуту територіальної спільноти.

Другим стратегічним вектором розвитку є розширення практики державно-приватного партнерства у сферах життєзабезпечення громади. Як засвідчив досвід діяльності ТОВ «ФУДІ-КЕЙТЕРИНГ», делегування операційних функцій із надання критичних публічних послуг приватним суб'єктам дозволяє муніципалітетам суттєво оптимізувати видатки на апарат управління та комунальну інфраструктуру. Інституціоналізація сервісних контрактів у галузях охорони здоров'я, освіти та енергопостачання забезпечує вищу якість послуг для мешканців при одночасному зниженні корупційних ризиків та бюджетного навантаження.

Теоретико-методологічне обґрунтування зазначеного підходу базується на концепції New Public Management (Нового державного менеджменту), що передбачає перехід від прямого адміністрування до регуляторного нагляду за якістю сервісів. Застосування моделі аутсорсингу та сервісних контрактів трансформує роль муніципалітету з «виконавця» у «стратегічного замовника», що сприяє формуванню конкурентного середовища на ринку муніципальних послуг. Така децентралізація операційних повноважень стимулює інноваційний розвиток інфраструктури за рахунок приватних інвестицій, дозволяючи громаді акумулювати вивільнені бюджетні ресурси для реалізації довгострокових стратегічних проєктів.

Третім шляхом зміцнення спроможності є модернізація системи управління людським капіталом, орієнтована на економічну інтеграцію внутрішньо переміщених осіб та професійну адаптацію ветеранів. Трансформація ВПО з категорії реципієнтів соціальних трансфертів у категорію активних учасників ринку праці є критично важливою для подолання дефіциту кадрів, зафіксованого у 2025 році. Це вимагає від територіальних громад створення центрів коворкінгу, надання мікрогрантів на започаткування власної

справи та розробки муніципальних програм інклюзивного працевлаштування, що дозволить зберегти демографічне ядро та соціальну згуртованість території.

У контексті соціоекономічної ревіталізації територій, інклюзивний підхід до інтеграції людського ресурсу розглядається як інструмент нівелювання структурної асиметрії на регіональному ринку праці. Наукова парадигма людського розвитку вказує на те, що переорієнтація соціальної політики з пасивної підтримки на активну стимуляцію економічної суб'єктності створює ефект мультиплікатора для місцевого бюджету. Створення розгалуженої інституційної інфраструктури – хабів та акселераторів – не лише вирішує проблему локального безробіття, а й сприяє соціальній консолідації, формуючи стійкі горизонтальні зв'язки, необхідні для посткризового відновлення.

Четвертим напрямом виступає забезпечення енергетичної автономності та цифрова трансформація муніципального менеджменту. З огляду на необхідність підвищення питомої ваги капітальних видатків, громадам слід пріоритезувати проєкти з енергонезалежності комунальних об'єктів, що дозволить радикально скоротити поточні витрати на енергоносії у довгостроковій перспективі. Впровадження цифрових інструментів управління земельними та майновими активами, таких як електронні геоінформаційні системи, забезпечить прозорість інвестиційного середовища, що є базовою вимогою для залучення міжнародної технічної допомоги та грантів у 2025 році.

Парадигма сталого розвитку територій у сучасному дискурсі нерозривно пов'язана з концепцією Smart City, де цифровізація виступає фундаментом для верифікації та раціонального розподілу матеріальних ресурсів. Впровадження геоінформаційних систем та інструментів аналізу великих даних у муніципальне управління дозволяє здійснювати прецизійний моніторинг стану активів, мінімізуючи суб'єктивізм у прийнятті управлінських рішень. Водночас енергетична конвергенція – поєднання енергоефективних технологій із цифровим контролем – формує високий рівень інституційної готовності (institutional readiness), що є ключовим індикатором для міжнародних донорів при оцінці інвестиційних ризиків та наданні грантового фінансування.

П’ятим стратегічним шляхом зміцнення спроможності громад є формування територіальних галузевих кластерів, що базуються на принципах кооперації між місцевими виробниками, науковими установами та органами самоврядування. В умовах розірваних логістичних ланцюгів 2024-2025 років створення кластерів (наприклад, агропереробних, деревообробних або енергетичних) дозволяє громадам формувати повні цикли доданої вартості всередині території. Це не лише мінімізує залежність від зовнішніх постачальників, а й мультиплікує податкові надходження через створення суміжних робочих місць.

Паралельно з кластеризацією, особливого значення набуває впровадження моделі «циркулярної економіки» (circular economy). Громади можуть стимулювати підприємства до глибокої переробки відходів та вторинного використання ресурсів, що зменшує екологічне навантаження та створює нові джерела доходів від утилізації та рециклінгу. Станом на 2025 рік такий підхід є ключовим для залучення європейських «зелених» інвестицій, оскільки відповідає стандартам ESG (Environmental, Social, and Governance), що висуваються міжнародними донорами до проєктів відновлення.

Шостим напрямом виступає інтенсифікація інструментів міжмуніципального співробітництва для реалізації масштабних інфраструктурних проєктів, які є фінансово недоступними для окремої громади. Спільне утримання об’єктів критичної інфраструктури, створення міжгромадських індустріальних парків або спільних логістичних центрів дозволяє досягти ефекту масштабу та знизити питому вагу видатків на одного мешканця. Це особливо актуально для малих та середніх територіальних громад, які через міжмуніципальне співробітництво отримують змогу конкурувати за великих інвесторів нарівні з мегаполісами.

Формування спільних зон економічного розвитку також сприяє вирівнюванню диспропорцій між громадами-донорами та громадами-реципієнтами. Спільні проєкти у сферах водоканалу, переробки сміття або транспортного сполучення підвищують загальну інвестиційну привабливість

агломерацій, що стимулює приплив приватного капіталу та покращує показники фінансової автономії всієї мережі громад-партнерів. У 2026 році такий підхід розглядається як фундамент для зміцнення регіональної стійкості перед майбутніми безпековими викликами.

Сьомим вектором розвитку є перехід від сировинної моделі використання ресурсів до капіталізації брендів територій та інтелектуальної власності. Громадам необхідно ініціювати реєстрацію географічних зазначень для локальної продукції та розвивати креативні індустрії, що дозволяє створювати високу додану вартість на основі автентичного потенціалу. Це стимулює розвиток мікропідприємництва та самозайнятості мешканців, що безпосередньо корелює з ростом надходжень від єдиного податку.

Крім того, капіталізація активів передбачає залучення фінансових інструментів фондового ринку, зокрема випуск муніципальних облігацій для фінансування проєктів відновлення. У 2025–2026 роках розвиток ринку місцевих запозичень дозволяє громадам акумулювати внутрішній інвестиційний ресурс населення та бізнесу, спрямовуючи його на капітальні видатки. Це підвищує фінансову суб’єктність громади та зменшує її вразливість до затримок у трансфертних виплатах із державного бюджету.

Восьмим інноваційним шляхом зміцнення спроможності є перехід до предиктивного (прогностичного) управління економікою громади з використанням технологій великих даних. Створення цифрових двійників громади (Digital Twins) дозволяє моделювати наслідки управлінських рішень, прогнозувати податкові надходження залежно від зміни макроекономічних факторів та оптимізувати маршрути логістики й енергоспоживання. Це забезпечує вищий рівень точності бюджетного планування та мінімізує ризики неефективного використання коштів.

Застосування алгоритмів штучного інтелекту в муніципальному менеджменті дозволяє автоматизувати виявлення резервів наповнення бюджету, наприклад, через аналіз невідповідностей у земельному кадастрі або виявлення прихованої економічної діяльності. Станом на 2025 рік цифрова зрілість громади

є критичним фактором її конкурентоспроможності, оскільки забезпечує прозорість, швидкість прийняття рішень та високий рівень довіри з боку міжнародних фінансових інституцій (Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку), що є ключовим для залучення ресурсів на масштабну повоєнну реконструкцію.

На завершення, комплексний розвиток територіальних громад у поствоєнний період потребує переходу до моделі «розумної спеціалізації», де кожна територія розвиває свої унікальні конкурентні переваги на основі локальних ресурсів. Реалізація запропонованих шляхів дозволить трансформувати соціальну стійкість громади у динамічний економічний розвиток, забезпечуючи високу якість життя незалежно від зовнішніх безпекових факторів. Це створить необхідні умови для інтеграції локальних економік у єдиний європейський економічний простір, гарантуючи фінансову самодостатність та сталий розвиток українських громад у майбутньому.

ВИСНОВКИ

Територіальна громада є цілісним економічним організмом, що поєднує управлінські функції з господарською ініціативою задля підвищення рівня добробуту населення.

Економіка територіальної громади – це комплексна, відкрита, соціально-орієнтована система локалізованих економічних відносин, що виникають між органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання та мешканцями у процесі ефективного використання наявного ресурсного потенціалу (включаючи матеріальні, фінансові, людські та інституційні активи) з метою забезпечення сталого розвитку, підвищення фінансової самодостатності та максимізації суспільного добробуту на відповідній адміністративно-територіальній одиниці.

В сучасних умовах економіка територіальної громади постає не просто як сукупність локальних господарських суб'єктів, а як цілісна система матеріально-фінансових ресурсів та інституційних зв'язків, що, згідно з нормативами Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», є первинним фундаментом національної безпеки держави. Структурна стійкість цієї системи забезпечується синергією комунальної власності, активного місцевого бізнесу та стратегічних державних інтересів, де територіальна громада виступає вже не пасивним споживачем дотацій, а самостійним господарником, здатним ефективно капіталізувати власні активи. У 2025 році розвиток концепції стійкості доводить, що поєднання фінансової децентралізації з механізмами адаптивності дозволяє локальній економіці зберігати безперебійність функціонування під час воєнних шоків. Таким чином, перетворення територіальних громад на автономних та стійких економічних суб'єктів є єдиним дієвим шляхом до формування життєздатної архітектури повоєнної України, де економічна потужність кожної локації конвертується у загальнодержавну стабільність.

У 2025 році оцінка економічного потенціалу територіальної громади трансформувалася з простого фінансового моніторингу в комплексну систему діагностики її життєстійкості. Поєднання жорстких фінансових індикаторів,

таких як рівень ПДФО та фінансова автономія, із м’якими параметрами соціального добробуту та безпеки, дозволяє ідентифікувати реальний стан громади як «самостійного господарника». Водночас адаптація методик аудиту ресурсів та оцінки збитків з урахуванням недоотриманих прибутків створює необхідне підґрунтя для розробки стратегій відновлення за принципом «відбудувати краще, ніж було». Таким чином, сформований інструментарій забезпечує об’єктивну базу для прийняття управлінських рішень, спрямованих на перетворення локальних викликів у можливості для сталого та безпечного розвитку територіальних систем України.

Узагальнюючи результати проведеного аналізу, слід констатувати, що фінансова спроможність найбільших територіальних громад України у період 2023-2025 років зазнала глибокої трансформації, пройшовши шлях від адаптації до критичних воєнних шоків до формування нової моделі фіскальної стійкості. Розраховані показники фінансової автономії та динаміка надходжень ПДФО підтверджують, що попри суттєве звуження ресурсної бази внаслідок вилучення «військового» ПДФО та зростання коефіцієнтів дотаційності, найбільші громади продемонстрували високий рівень інституційної резильєнтності, успішно переорієнтувавши видаткову політику на підтримку обороноздатності та збереження капітальних інвестицій у критичну інфраструктуру. Ефективна взаємодія органів місцевого самоврядування з реальним сектором економіки, зокрема на прикладі суб’єктів малого та середнього бізнесу (як-от ТОВ «ФУДІ-КЕЙТЕРИНГ»), стала ключовим чинником компенсації бюджетних втрат та забезпечення соціальної стабільності. Таким чином, сучасна ресурсна забезпеченість громад детермінується не лише зовнішніми трансфертами, а й спроможністю муніципалітетів до оптимізації управлінських витрат і стимулювання локальної економічної активності, що є фундаментальною передумовою для успішної реалізації стратегій повоєнного відновлення.

Підсумовуючи результати проведеного моніторингу, слід зазначити, що соціальна стабільність територіальних громад у період 2023-2025 років визначалася їхньою здатністю до адаптивної трансформації під тиском

інтенсивних міграційних процесів та безпекових викликів. Комплексна діагностика демографічного ландшафту та розрахунок коефіцієнтів навантаження внутрішньо переміщених осіб підтвердили зміщення акцентів муніципальної політики в бік інтеграції людського капіталу та розширення мережі публічних сервісів. Встановлена кореляційна залежність між рівнем доходів населення, доступністю безпечної інфраструктури (зокрема, об'єктів цивільного захисту) та інтегральним індексом соціального добробуту свідчить про формування нової моделі соціальної резильєнтності, де безпекова складова стала невід'ємним атрибутом якості життя. Особлива роль у забезпеченні громадського спокою належить приватному сектору, зокрема підприємствам стратегічних галузей життєзабезпечення (на прикладі ТОВ «ФУДІ-КЕЙТЕРИНГ»), чия діяльність як фіскального донора та оператора критичних послуг стала фундаментом економічної спроможності громад. Таким чином, підтримка соціальної стабільності в умовах воєнного стану потребує переходу від реактивного надання допомоги до стратегічного управління ресурсами, спрямованого на збереження демографічного ядра, стимулювання ринку праці та зміцнення інституційної довіри як ключових передумов сталого поствоєнного розвитку.

На основі проведеного дослідження сформульовано комплексний перелік стратегічних шляхів зміцнення економічної спроможності територіальних громад у період воєнного стану та повоєнного відновлення, що охоплює вісім ключових векторів:

1. Фіскальна диверсифікація через стимулювання локального підприємництва та детінізацію ринку праці для стабілізації власних доходів;
2. Розвиток державно-приватного партнерства, зокрема залучення суб'єктів типу ТОВ «ФУДІ-КЕЙТЕРИНГ» до надання критичних публічних послуг;
3. Модернізація управління людським капіталом шляхом економічної інтеграції внутрішньо переміщених осіб та ветеранів;

4. Забезпечення енергетичної автономності та цифрової трансформації муніципального менеджменту для оптимізації капітальних видатків;

5. Кластеризація економіки та впровадження принципів циркулярного виробництва для формування закритих циклів доданої вартості;

6. Інтенсифікація міжмуніципального співробітництва з метою досягнення ефекту масштабу в інфраструктурних проєктах;

7. Капіталізація територіальних активів через використання інструментів фондового ринку (муніципальні облігації) та брендів територій;

8. Впровадження предиктивного управління на основі технологій Big Data та штучного інтелекту для підвищення якості бюджетного прогнозування.

Реалізація зазначених пріоритетів дозволить трансформувати модель функціонування громад від дотаційного виживання до стійкого саморозвитку, забезпечуючи високу інституційну резильєнтність територій перед майбутніми викликами.

СПИСОК ВИКОРИСТАННИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сахно Т. В. Економіка територіальних громад: теоретико-методологічні засади формування та розвитку. *Економіка та держава*. 2021. № 5. С. 94–98.

2. Беновська Л. Я. Територіальна громада як суб'єкт розвитку регіональної економіки в умовах децентралізації. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2022. Вип. 1 (153). С. 15–21.

3. Тітов Д. В. Механізми забезпечення фінансової спроможності територіальних громад України в умовах воєнних викликів. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. Т. 34 (73). № 2. С. 44–50.

4. Модернізація економіки територіальних громад в умовах децентралізації управління: аналітична доповідь / за ред. І. З. Сторонянської. Львів: ІРД НАН України, 2021. 104 с.

5. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки (із змінами станом на 2024 р.). URL: zakon.rada.gov.ua .

6. Gibson-Graham J. K., Cameron J., Healy S. *Take Back the Economy: An Ethical Guide for Transforming Our Communities*. University of Minnesota Press, 2013. 232 p.

7. Blakely E. J., Leigh N. G. Planning Local Economic Development: Theory and Practice. 6th Edition. SAGE Publications, 2017. 384 p.

8. Жаліло Я. А. Економічна стійкість регіонів України в умовах повномасштабної агресії: виклики та механізми забезпечення. Аналітична доповідь. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2024. 156 с.

9. Маркуц Ю. К. Оцінка фінансової спроможності територіальних громад в умовах воєнного стану: методичні аспекти та практичні результати. *Наукові праці НДФІ*. 2024. Вип. 2 (107). С. 15–30.

10. Дані розраховані експертами Програми USAID «HOVERLA» спільно з Міністерством розвитку громад, територій та

інфраструктури України. *Портал «Децентралізація» (розділ «Моніторинг фінансової спроможності громад»).* URL: https://decentralization.ua.

11. Виконання місцевих бюджетів за 2023-2025 роки . *Офіційний портал відкритих даних про державні фінанси «Open Budget»*. URL: https://openbudget.gov.ua .

12. Моніторинг фінансової спроможності територіальних громад за 2023–2025 роки. *Портал «Децентралізація». Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України*. URL: https://decentralization.ua.

13. Звіт за результатами оцінки прозорості та ефективності місцевих бюджетів у 2024–2025 рр. *Представництво Transparency International Ukraine.* URL: https://ti-ukraine.org.

14. Дашборд фінансових показників громад України: капітальні видатки на енергоефективність та цифровізацію (2023–2025рр.). *Портал «Децентралізація».* URL: https://decentralization.ua/finance/dashboard.

15. Аналітичний звіт: Соціально-економічна інтеграція внутрішньо переміщених осіб та ветеранів на рівні громад (2023–2025). *Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України / Агентство ООН у справах біженців (UNHCR)*. URL: https://minre.gov.ua.

16. Аналітичний звіт «Бюджетний монітор». Випуски за 2023–2025 рр. . *Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень (ІБСЕД).* URL: https://www.ibser.org.ua.

17. Дашборд «Міжбюджетні трансферти». *Портал «Децентралізація»*. URL: https://decentralization.ua.

18. Оперативна інформація щодо кількості внутрішньо переміщених осіб у розрізі територіальних громад за 2023–2025 роки. *Міністерство соціальної політики України*. URL: https://www.msp.gov.ua.

19. Звіт про моніторинг переміщення населення в Україні 2025 (DTM Ukraine). *Міжнародна організація з міграції (МОМ)*. URL: https://ukraine.iom.int.

20. Статистична інформація щодо середньомісячної заробітної плати за регіонами та містами у 2025 році. *Державна служба статистики України.* URL: https://www.ukrstat.gov.ua.

21. Статистичний звіт про стан мережі закладів загальної середньої освіти за 2025/2026 н.р. *Інститут освітньої аналітики / Міністерство освіти і науки України*. URL: https://iea.gov.ua.

22. Дані Електронної системи охорони здоров'я (ЕСОЗ) щодо завантаженості лікарів ПМД (первинної медичної допомоги) у 2025 році. *Національна служба здоров'я України (НСЗУ)*. URL: https://nszu.gov.ua.

23. Статистичний звіт «Ринок праці України» за 2025 рік. *Державна служба зайнятості України* / *Державна служба статистики України*. URL: https://www.ukrstat.gov.ua.

24. Статистичні дані про стан криміногенної ситуації та результати діяльності органів Національної поліції України за 2023–2025 рр. *Національна поліція України*. URL: mvs.gov.ua.

25. Бариська Я. О. Трансформація механізмів фінансування територіальних громад в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: https://economyandsociety.in.ua.

26. Берданова О. В., Вакуленко В. М. Стратегічне планування розвитку територіальних громад: нові виклики та інструменти відновлення. Київ: НІСД, 2023. 184 с.

27. Борзенко О. О. Вплив внутрішньої міграції на економічний потенціал громад-реципієнтів. *Економічний часопис-XXI*. 2024. № 195. С. 44–52.

28. Бюджетна децентралізація та фінансова спроможність громад в умовах війни: аналітична доповідь / за ред. І. З. Сторонянської. Львів: ІРД НАН України, 2023. 112 с.

29. Васильєва Н. В. Муніципальний менеджмент в умовах цифровізації та енергетичних викликів. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2025. Т. 36 (75). № 1. С. 89–95.

30. Ганущак Ю. І. Територіальна організація влади в Україні: концептуальні основи реформування в умовах посткризового відновлення. Київ: Логос, 2024. 230 с.

31. Гірняк В. О. Особливості управління майновими активами територіальних громад із використанням ГІС-технологій. *Ефективна економіка*. 2025. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua.

32. Гошовська О. В. Людський капітал ветеранів як чинник соціально-економічного відродження місцевих територій. *Український соціум*. 2024. № 3 (86). С. 115–127.

33. Даниленко А. І. Фінансові ризики місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. *Фінанси України*. 2023. № 8. С. 25–41.

34. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серп. 2020 р. № 695 (в редакції Постанови КМУ № 157 від 11.02.2025). URL: https://www.zakon.rada.gov.ua.

35. Децентралізація в Україні: підсумки та перспективи на 2026 рік: щорічний моніторинговий звіт Міністерства розвитку громад та територій України. *Портал «Децентралізація».* URL: https://decentralization.ua.

36. Жаліло Я. А. Пріоритети формування економічної стійкості регіонів України в умовах тривалої війни. *Стратегічні пріоритети*. 2024. № 2. С. 5–19.

37. Інклюзивний ринок праці: професійна адаптація ВПО та ветеранів у територіальних громадах: колективна монографія / за заг. ред. О. Новікової. Київ: ІЕП НАН України, 2024. 310 с.

38. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: zakon.rada.gov.ua.

39. Куйбіда М. П. Цифрова трансформація муніципального менеджменту в Україні: стан та виклики 2025 року. *Аспекти публічного управління*. 2025. Т. 13. № 4. С. 14–22.

40. Куценко Т. Ф. Оптимізація видатків місцевих бюджетів на утримання комунальної інфраструктури. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 11. С. 54–60.

41. Ливч К. С. Державно-приватне партнерство як інструмент залучення інвестицій у відбудову громад. *Економічний аналіз*. 2023. Т. 33. № 2. С. 201–209.

42. Маркуц Ю. К. Військове ПДФО: вплив на дохідну базу місцевих бюджетів у 2024–2025 роках. *Бюджетний монітор*. 2025. № 1 (48). URL: https://www.ibser.org.ua.

43. Про внутрішню та зовнішню ситуацію України у 2025 році: Послання Президента України до Верховної Ради України. URL: https://www.president.gov.ua.

44. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР (редакція від 01.01.2026). URL: zakon.rada.gov.ua.

45. Регіональний розвиток України: виклики воєнного часу та стратегія відновлення: монографія / за ред. В. С. Кравціва. Львів, 2024. 288 с.

46. Рожкова Л. В. Енергетична автономність громад як засада національної безпеки. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2025. № 14. URL: https://reicst.com.ua.

47. Слобожан О. В. Фінансова децентралізація: шлях до самодостатності територіальних громад. *Вісник Асоціації міст України*. 2024. № 12. С. 8–15.

48. Слухач В. М. Бюджетна стабільність територіальних громад в умовах асиметричного розвитку. *Наукові праці НДФІ*. 2024. Вип. 2. С. 67–79.

49. Ткачук А. Ф. Місцеве самоврядування та територіальна організація влади в Україні. Київ: ІКЦ «Легальний статус», 2023. 192 с.

50. Тульчинська С. О. Формування інвестиційної привабливості громад у посткризовий період. *Сучасні проблеми економіки і підприємництво*. 2024. Вип. 33. С. 45–53.

51. Управління земельними ресурсами територіальних громад: правові та економічні аспекти / за ред. А. М. Мірошниченка. Київ, 2024. 215 с.

52. Черевко О. В. Економічна інтеграція ветеранів у територіальні громади: муніципальний аспект. *Демографія та соціальна економіка*. 2025. № 2 (56). С. 132–148.

53. Юрченко О. М. Корупційні ризики при наданні публічних послуг на місцевому рівні: заходи запобігання. *Юридичний вісник*. 2024. № 5. С. 77–85.

54. Building Resilient Local Governments in Ukraine: Lessons from the War / Council of Europe, 2024. 94 p. URL: https://www.coe.int.

55. Emerson M. The impact of the war on Ukraine's decentralization reforms. *CEPS Policy Insights*. 2023. No. 12. 24 p.

56. OECD. Rebuilding Ukraine's Regions: Governance and Decentralization for the Recovery. Paris: OECD Publishing, 2024. URL: doi.org.

57. Recovery and Resilience of Ukrainian Municipalities: Analytical Report 2024-2025 / UNDP Ukraine. URL: www.undp.org.

58. Smart Specialization in Ukraine: regional perspectives 2021-2027 / European Commission, JRC Report. Brussels, 2023. 156 p.

59. Ukraine Reconstruction and Recovery Needs (RDNA4). World Bank, Government of Ukraine, European Commission, 2025. URL: https://www.worldbank.org.

60. USAID HOVERLA Project. Annual Report on Local Governance Strengthening 2024. URL: https://www.usaid.gov.

61. Zhalilo Y., Bereznytskyi Y. Economic resilience of Ukrainian hromadas during the full-scale invasion. *Journal of European Economy*. 2024. Vol. 23. No 2. P. 143–159.